

Ελευθερόπολις

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΩΝ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ 27^{ος} • ΦΥΛΛΟ 105^ο • ΑΠΡΙΛΙΟΣ, ΜΑΪΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2022 • ΤΙΜΗ 0,01 ΕΥΡΩ • ΣΟΥΛΙΟΥ 124 ΤΚ 173 42 ΑΘΗΝΑ

Καλό καλοκαίρι!

Η «**Ελευθερόπολις**» εύχεται στους Αρμενιανούς και στους φίλους της, καλό καλοκαίρι και καλές διακοπές που να περιλαμβάνουν επίσκεψη στο ιστορικό και πανέμορφο χωριό μας, που τόσο νοσταλγούμε, με υγεία, διασκέδαση και επιστροφή στα ήθη και έθιμά μας.

Νέα παράταση για το Κτηματολόγιο

Νέα Τρίμηνη παράταση για το Κτηματολόγιο μέχρι τέλη Σεπτεμβρίου θα δοθεί με απόφαση του υπουργού σε ό,τι αφορά την Κρήτη προκειμένου να προχωρήσει η διαδικασία της κτηματογράφησης! Η παράταση αφορά και τους Δήμους Χανίων, Αποκορώνου, Σφακιών, Καντάνου – Σελίνου, Πλατανιά και Κισσάμου της Π.Ε. Χανίων.

Μέχρι στιγμής μόλις το 11,6% έχει προχωρήσει η κτηματογράφηση σε όλο τον νομό.

Ο γεν. Διευθυντής του «Εθνικού Κτηματολογίου» σε επίσκεψή του στα Χανιά μίλησε για «λανθασμένη λογική» που έχουν πολλοί πολίτες ότι πρέπει να μαζέψουν όλα τα απαιτούμενα στοιχεία για να κάνουν τη δήλωση, και απηύθυνε κάλεσμα στους πολίτες να προσέλθουν στα γραφεία κτηματογράφησης, να καταθέσουν τα στοιχεία τους και ας μην είναι ολοκληρωμένα, ακόμα και αν δεν έχουν τοπογραφικό, προκειμένου να επιταχυνθούν οι διαδικασίες. «Είναι πολύ σημαντικό να εμφανιστεί ο πολίτης και να κάνει τη δήλωση του, πολύ περισσότερο αν αισθάνεται ότι το ακίνητο είναι δικό του γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα είναι πιο δύσκολο και πιο ακριβό αν πάμε σε ανάρτηση του κτηματολογίου» δήλωσε ο κ. Κωτσόλης. Παράλληλα τόνισε πως η μη έγκαιρη δήλωση θα προκαλέσει τεράστια προβλήματα σε θέματα αγοραπωλησιών αργότερα.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2022

Ο ιστορικός Πλάτανος την παλιά καλή εποχή

Η φωτογραφία και η λεζάντα είναι από το βιβλίο του Στέφανου Φρεσκάκη, «Οι Αρμένιοι στο Παρελθόν» (1991).

Να μείνει ελεύθερη η πρόσβαση στις πηγές του Πλατάνου

Σοβαρή ανησυχία δημιουργήθηκε σε όλους τους Αρμενιανούς από την φερόμενη πώληση του ιστορικού χώρου του Πλατάνου σε νέους ιδιοκτήτες.

Οι νέοι ιδιοκτήτες με σκοπό την τουριστική εκμετάλλευση ξεκίνησαν οικοδομικές εργασίες στο κτήριο που υπάρχει, ενώ ταυτόχρονα δηλώνουν την πρόθεσή τους να περιορίσουν την πρόσβαση στις πηγές βάζοντας πόρτα στην είσοδο του χώρου.

Μετά όμως από έλεγχο της Πολεοδομίας εκδόθηκε παύση εργασιών και οι οικοδομικές εργασίες σταμάτησαν.

Η ανησυχία των Αρμενιανών για την

προστασία του νερού και του φυσικού κάλλους της περιοχής, καθώς και το ενδιαφέρον τους για να μείνει ελεύθερη η πρόσβαση στις πηγές του Πλατάνου εκφράστηκε με πολλούς τρόπους.

Στις 4 Απριλίου 2022 έγινε συνάντηση στο χώρο του Πλατάνου στην οποία συμμετείχαν όλοι οι εμπλεκόμενοι, ο δήμαρχος, η επικεφαλής της αντιπολίτευσης, μέλη του τοπικού συμβουλίου, ο νέος και η πρώην ιδιοκτήτης, καθώς και κάτοικοι του χωριού. Οι παρευρισκόμενοι δήλωσαν στα Χανιώτικα Νέα την επιθυμία τους για

Συνέχεια στη σελίδα 9

Στο τεύχος που έχετε στα χέρια σας, μπορείτε να διαβάσετε...

- ❖ **σελ. 2:** Σέλλος, Νονός της Ελλάδας», του **Δρ. Μιχάλη Πατεράκη**
- ❖ **σελ. 3:** Η Συνέλευση των Αρμένων και το «Προσωρινό Πολίτευμα της Νήσου Κρήτης», του **Γιώργου Λιμαντζάκη**
- ❖ **σελ. 4 & 5:** «**Η ιστορία του Καλλιβρεταναγνώστη**» στο Καφενείο «του Μιχάλη» στους Αρμένους
- ❖ **σελ. 5:** Βιβλιοπαρουσίαση Λευτέρης Τσουράκης: Κοινωνοφελές Ίδρυμα «Αγία Σοφία», του **Πέτρου Πανηγυράκη**
- ❖ **σελ. 6 & 7:** Τό δωρο του γιαντίσαρου του **Γιάννη Κοντυλάκη**
- ❖ **σελ. 8:** Οι πηγές του Πλατάνου: ψυχή των Αρμένων, σύμβολο ιστορίας, ελευθερίας και ομορφιάς, του **Στρατή Μπουρνάζου**
- ❖ **σελ. 9:** Να μείνει ελεύθερη η πρόσβαση στις πηγές του Πλατάνου
- ❖ **σελ. 10 & 11:** «Ο Αποκόρωνας και οι Άνθρωποί του» των **Γιάννη Κ. Λεντάρη & Γιώργου Ι. Λεντάρη**
- ❖ **σελ. 12:** Πασχαλιάτικες γιορτές
- ❖ **σελ. 13:** Τα νέα του Πολιτιστικού Συλλόγου Αρμένων
- ❖ **σελ. 14:** 25η Μαρτίου, του **Γιάννη Τερεζάκη**
- ❖ **σελ. 14:** Αυτοί που φεύγουν...
- ❖ **σελ. 15:** Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του 2004 για τις πηγές του Πλατάνου
- ❖ **σελ. 15:** Το βιβλίο του **Γ. Καπριδάκη** «Ένα γομάρι θύμψες» σε σχολεία και φορείς
- ❖ **σελ. 16:** Δωρεές στην εφημερίδα μας, Ειδήσεις από το χωριό μας

Σέλλος, Νονός της Ελλάδας;

Ένας φίλος μου Καθηγητής, μεταξύ των άλλων και σε κινεζικό Πανεπιστήμιο, μου έκανε την εξής ερώτηση:

-Γιατί όταν με ρωτούν οι Κινέζοι από πού είμαι και τους απαντώ από την Ελλάδα (Greece) αναφωνούν Σέλλα/ή και Σίλλα?

Του έδωσα εγγράφως (με ηλεκτρονικό μήνυμα) την πιο κάτω απάντηση:

Ινδοευρωπαϊκή ρίζα σελ-λ=Σέλλοι- Έλληνες /Σέλλα (Ελλάς). Η ρίζα σελ-λ- παραπέμπει στο άσπρο-καθαρό φώς που έρχεται μέρα-νύχτα, κατ' ευθείαν από τον ήλιο. Οι λέξεις «σελήνη» και «σέλας», μαρτυρούν του λόγου το αληθές. Ο μεγάλος ποιητής μας, Νίκος Γκάτσος στο ποίημά του «Αμοργός» αναφέρει επ' αυτού, χαρακτηριστικά: «*Είταν του Μάη το πρόσωπο του φεγγαριού η ασπράδα*».

Οι Σέλλοι ήταν μια ράτσα ανθρώπων που ζούσαν στην περιοχή του Πυθίου, ιερού του θεού του φωτός Απόλλωνα, ο οποίος και αυτός ονομάζετο, ενίοτε, Σέλλος. Η πλειονότητα των Σέλλων υπηρετούσαν, στο ιερό του Απόλλωνα. Ήσαν ρακένδυτοι και είχαν μακριά γένια.

Κυκλοφορούσαν ξυπόλυτοι διότι, υποστήριζαν ότι έτσι, η ενέργεια από την ιερότητα του χώρου θα εισέρχεται ακωλύτως στο σώμα τους. Η περιοχή τους ονομάζετο Σέλλα.

Από τις λέξεις Σέλλος και Σέλλα προήλθαν οι λέξεις «Ελλην» (=Ανθρωπος Φωτεινός) και «Ελλάς» (= χώρα του Φωτός), όπως γνωρίζουν οι φίλοι μας Κινέζοι, οι οποίοι

αποδείχτηκαν καλά διαβασμένοι.

Έτσι, όταν έφυγε το αρχικό σίγμα, πλην όμως δεν καταργήθηκε αλλά μετατράπηκε σε δασεία οι Σέλλοι έγιναν Έλληνες και η Σέλλα έγινε Ελλάς.

Επ' αυτού υπάρχει η εξής ιστορία: Ο πατέρας του ρήτορα Αισχίνη ονομάζετο Σέλλος. Ο Αισχίνης όπως είναι γνωστό ήταν ο άσπονδος φίλος του Δημοσθένη.

Όμοια συναισθήματα κατά του Αισχίνη είχε και ο Αριστοφάνης, φίλος του Δημοσθένη. Όταν ο Αριστοφάνης περιέλαβε στις κωμωδίες του τον πατέρα του Αισχίνη, Σέλλο, προφανώς, λόγω της εμφάνισής του, όπως αναφέρω πιο πάνω, ο τελευταίος έπαψε να ονομάζεται Σέλλος και έλαβε το όνομα «Ατρόμπτος». Ο Αισχίνης στον κατά Κτησιφώντος λόγο του, αντιδρά στην πρόταση του Κτησιφώντα να τιμηθεί ο Δημοσθένης και αξιοί, αντίθετα, ο τελευταίος να εγκαταλείψει την Αθήνα. Τούτο δεν γίνεται δεκτό και τελικά αυτός που εγκατέλειψε την Αθήνα, ήταν ίδιος ο Αισχίνης.

Αυτή η μικρή ιστορία είναι μία εκδοχή, για την ονομασία ημών και της χώρας μας.

Περαιτέρω με απασχόλησε πως το όνομα Σέλλος ήλθε στους Αρμένους ως προσωνύμιο.

Εικάζω ότι κάποιος Αρμενιανός παρακολούθησε στο θέατρο Ανατολικής τάφρου των Χανίων ή στην Αθήνα μία από τις κωμωδίες του Αριστοφάνη, όπου υπήρχε κάποιος δούλος με το όνομα «ο Σέλλος». Εντυπωσιασμένος ο θεατής από την κωμωδία αλλά ενδεχομένως και από τη σκηνοθεσία του Καρόλου Κουν που στις παραστάσεις που ανέβαζε ήσαν διαρκώς τα έργα του Αριστοφάνη και βεβαίως από την αστεία εμφάνιση του Σέλλου, όταν

είδε στο χωριό τον αθώο σιδηρουργό, μεταφέροντα ξυπόλυτος, ρακένδυτος και αξύριστος τα μεταλλικά του τεχνουργήματα, αναφώνησε: «Έντονε ο Σέλλος!» Έκτοτε η λέξη «Σέλλος» έμεινε στους Αρμένους ως προσωνύμιο και παρά το γεγονός ότι τούτο είναι εξαιρετικά τιμητικό, αφού σε αυτό οφείλεται, κατά μία εκδοχή, η ονομασία των Ελλήνων και της Ελλάδας.

Δρ Μιχ. Α. Πατεράκης

Σημ. Στο προηγούμενο τεύχος στο κλείσιμο της Ευχαριστήριας Επιστολής μου, ξέφυγε ένα γράμμα: «Τέλος, Σας ευχαριστώ Όλους από καρδιάς, για τη διαρκή ανοχή κατά τη διάρκεια του κοινού μας ταξιδιού με όχημα τη μνησθείσα στήλη της φιλόξενης εφημερίδας μας, την οποία, ομοίως, ευχαριστώ θερμά και σκουτελοβαρίσκω **του** Διευθυντή της, Γιάννη Τσακίρακη». Μ.Π.

Η "Ε" ενημερώνει ότι η ύλη για το επόμενο φύλλο θα πρέπει να έχει φτάσει στην εφημερίδα μέχρι 26/08/2022.

ελευθερόπολις

Τριμηνιαία έκδοση του Συλλόγου Αρμενιανών Χανίων «Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ»
Εκδίδεται με τη συνεργασία της Τοπικής Κοινότητας Αρμένων

ΚΩΔΙΚΟΣ 4125

Εκδίδεται και διευθύνεται από συντακτική επιτροπή.

Δωρεές στον Τραπεζικό λογαριασμό Εθνικής Τράπεζας GR9001101560000015676103433

Εκδότης-Διευθυντής:

Γιάννης Σ. Τσακίρακις
Σουλίου 124, 173.42 Αγ. Δημήτριος
Τηλ. 210-99.16.613
Email: itsakir@otenet.gr
www.armenoi.gr
ISSN 1109-3056

Εκδήλωση Μνήμης για τους Πεσόντες των Μαχών Στύλου και Μπαμπαλή

Με αφορμή την επέτειο των 81 χρόνων από τη Μάχη της Κρήτης, η Περιφέρεια Κρήτης - Π.Ε. Χανίων, ο Δήμος Αποκορώνου, το Κοινωνικό Ιδρυμα «Αγία Σοφία», το Ινστιτούτο Επαρχιακού Τύπου και η Ομοσπονδία Σωματείων Αποκορώνου Αττικής πραγματοποίησαν Εκδήλωση Μνήμης για τους πεσόντες των μαχών Στύλου και Μπαμπαλή την Τετάρτη 18 Μαΐου 2022 και ώρα 18.30 στον χώρο του Κοινωνικού Ιδρυματος «Αγία Σοφία» και του Ινστιτούτου Επαρχιακού Τύπου στους Άγιους Πάντες.

Η εκδήλωση περιελάμβανε επιμνημόσυνη δέηση, κατάθεση στεφάνων, και-

ρητισμούς από τους επικεφαλής των συνδιοργανωτών και ιστορική ομιλία από τον συλλέκτη και ιστορικό ερευνητή **Στέλιο Τριπαλιτάκη**, μέλος του Συλλόγου Διατήρησης Μνήμης της Μάχης της Κρήτης και της Αντίστασης, με θέμα «Ο Αποκόρωνας στη Μάχη της Κρήτης, με έμφαση στις μάχες Στύλου και Μπαμπαλή».

Η Συνέλευση των Αρμένων και το «Προσωρινό Πολίτευμα της Νήσου Κρήτης», το πρώτο σύνταγμα της επαναστατημένης Κρήτης

Συνεχίζομε -με το τελευταίο μέρος- τη δημοσίευση της ομιλίας για την επετειακή εκδήλωση στους Αρμένους, στις 17 Ιουλίου 2021, από τον Δρ. Γιώργο Λιμαντζάκη, τουρκολόγο - ιστορικό.

Ός προς τα άλλα σύμβολα και οικόσημα της διοίκησης, το άρθρο λζ' όριζε πως «Η σφραγίς της Γενικής Διοικήσεως της Νήσου θέλει φέρει την Αθηνάν με τα αυτής παράσημα και επιγραφήν Διοικήσεις της νήσου Κρήτης», κατά το πρότυπο της Επιδαύρου, ενώ το άρθρο λθ' όριζε ότι «Οι Παραστάται της Νήσου εις την Εθνικὴν Βουλὴν θέλει εκλέγονται κατ' αναλογίαν των κατοίκων, δηλαδή εις εις τας 30 χιλιάδας». Με βάση τις εκτιμήσεις ξένων περιηγητών ότι η Κρήτη είχε τότε περίπου 250.000 κατοίκους, το νησί θα εκπροσωπούσαν στους κοινούς θεσμούς από 8 με 9 παραστάτες.

Στις 20 Μαΐου 1822, τα 42 μέλη της Συνέλευσης των Αρμένων (οι 41 πληρεξούσιοι της Κρήτης και ο «διοργανιστής» Πέτρος Σκυλίτζης) υπέγραψαν το τελικό κείμενο του «Προσωρινού Πολιτεύματος», ενώ την ίδια μέρα συνέταξαν ένα κείμενο με τίτλο «Διακήρυξις των Πληρεξουσίων της Κρήτης», στο οποίο ανέφεραν:

«Εν ονόματι της Τρι-
συποστάτου Θεότητος,

Οι κάτοικοι της
Νήσου Κρήτης, πλήρεις
από υψηλόν και ευγενές
της ελευθερίας αίσθημα,
έλαβον κατά της Οθωμανικής
τυραννίας τα όπλα
περί τας 14 του μηνός
Ιουνίου εν έτει 1821.

Ιωάννης Κωλέττης.

Πειθόμενοι εις την ιεράν
φωνήν της Πατρίδος, και
αποσεισάντες εν μέρει τον
φρικώδη τούτον ζυγόν,
συνήλθον οι νόμιμοι
Παραστάται των
διαφόρων Επαρχιών,
κατά την σεβαστήν
της Υπερτάτης Διοικήσεως
πρόσκλησιν, και καλώς
σκεφθέντες επεξεργάσθησαν
τον επόμενον οργανισμόν,
σύμφωνον με το πνεύμα
και τας παραδεχθείσας
αρχάς του Γενικού
Συστήματος της Ελλάδος,
του οποίου κηρύττουσι
σήμερον την άθικτον
και ακριβή διατήρησιν.

Εν Αρμένοις τη 20. Μαΐου
1822, Β' έτος της ανεξαρτησίας».¹

Ο Αφεντούλιεφ προσυπογράφει το «Προσωρινό Πολίτευμα»

Αφού η Συνέλευση των Αρμένων κατέληξε στο τελικό κείμενο του «Προσωρινού Πολιτεύματος», μια αντιπροσωπεία μετέβη στον Πλατανιά προκειμένου να ενημερώσει τον Αφεντούλιεφ και να ζητήσει τη συνεργασία του. Αντιλαμβανόμενος ότι δύσκολα θα μπορούσε να αμφισβητήσει ή ανατρέ-

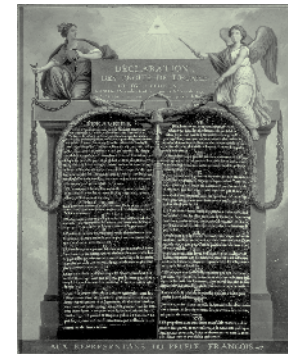
ψει τις αποφάσεις της Συνέλευσης, ο Αφεντούλιεφ άλλαξε στάση και δέχτηκε να προσυπογράψει το «Προσωρινό Πολίτευμα». Σε αντάλλαγμα, η Συνέλευση τον διόρισε στις 21 Μαΐου Γενικό Έπαρχο Κρήτης «δια τας πρότερας αυτού υπηρεσίας, ελπίσασα ότι θέλει συμμορφούται του λοιπού με το γενικό συμφέρον», ενώ παράλληλα διόρισε Γραμματείς της Καγκελαρίας και «Φροντιστάς» της Οικονομίας, της Αστυνομίας, του Πολέμου, της Θαλάσσης και του Δικαίου. Ο Αφεντούλιεφ έσπευσε στους Αρμένους για να ορκιστεί και να αναλάβει τα νέα του καθήκοντα, ενώ κοινοποίησε τον οργανισμό και απύθνη προκήρυξη «Προς τους κατοίκους της Νήσου», όπου ανέφερε: «Η Υπερτάτη Διοικήσις της Ελλάδος ενεπιστεύθη εις εμέ την φροντίδα της Τοπικής ταύτης Διοικήσεως με το αξίωμα του Γενικού Επάρχου. Το βάρος είναι ανώτερον των δυνάμεών μου, πλην υπακούοντας εις τας προσταγάς της Ιεράς μας Πατρίδος, θέλει αγωνισθώ όσον δύναμαι διά την ακριβή εκπλήρωσιν των ιδίων μου καθηκόντων. Χρέος δε και πρώτη φροντίς υμών είναι η πολιτική βελτίωσις της νήσου, και η ακριβής εκτέλεσις των νόμων, οίτινες εγγυώνται δι' ημών την τιμήν, ζώήν και ιδιοκτησίαν όλων των κατοίκων. Υποτασσόμενοι εις τους αυτούς νόμους θέλετε δείξει και Σεις εαυτούς αξίους της Εθνικής ανεξαρτησίας Σας».² Με την ορκωμοσία της νέας Διοίκησης ολοκληρώθηκε το έργο της Συνέλευσης, η οποία κήρυξε την ίδια μέρα το τέλος των εργασιών της.³

Αποτίμηση του «Προσωρινού Πολιτεύματος»

Παρότι η εφαρμογή του υπονομεύτηκε από τις μετέπειτα εξελίξεις -πολιτικές και στρατιωτικές- το «Προσωρινό Πολίτευμα της Νήσου Κρήτης» υπήρξε αναμφισβήτητα ένα από τα πιο φιλελεύθερα, δημοκρατικά και προοδευτικά συντάγματα στην Ευρώπη της εποχής του. Σε αυτό αποτυπώνονται σαφείς επιρροές από πρωτοποριακά για την εποχή κείμενα, όπως η Αμερικανική Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας (1776), το πρώτο Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (1787), η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη (1789) και τα γαλλικά Συντάγματα του 1791, του 1793 και του 1795. Παρά ταύτα, το «Προ-

σωρινό Πολίτευμα της Νήσου Κρήτης» εξακολούθησε να είναι και να λειτουργεί ως ένας τοπικός οργανισμός, η εφαρμογή του οποίου συνδέθηκε με το γενικής ισχύος Σύνταγμα της Επιδαύρου, το οποίο υπήρξε αναμφισβήτητα το πρότυπό του.

Παρά τις ελλείψεις του και το βραχύ διάστημα της εφαρμογής του, το «Προσωρινό Πολίτευμα» αποτέλεσε αναμφισβήτητο σημείο αναφοράς για τις μετέπειτα εξελίξεις στο νησί και άργησε πολύ να ξεπεραστεί σε σημασία και πληρότητα από τα πολιτικά και νομικά κεκτημένα που εξασφάλισαν οι Κρήτες μέσα από συνεχείς και πολυετείς αγώνες. Το «Κίνημα των Μουρνιδών» του 1833, η επανάσταση του 1841 και η εξέγερση του 1858 δεν οδήγησαν σε πιο ολοκληρωμένα

πολιτικά συστήματα, ενώ ακόμα και ο Οργανικός Νόμος του 1868, ο οποίος θεωρείται η απαρχή των (ημι)αυτόνομων θεσμών στην Κρήτη, συντάχθηκε και εξαγγέλθηκε ως μονομερής παραχώρηση του σουλτάνου, χωρίς τη συμμετοχή Κρητών πληρεξουσίων. Οι χριστιανοί της Κρήτης κατάφεραν να βελτιώσουν τη θέση τους με την επανάσταση του 1878 και τη Σύμβαση της Χαλέπας, αλλά ο σουλτάνος Αβδούλ Χαμίτ Β' κατάργησε τις πιο θεμελιώδεις διατάξεις της το 1889. Με τη Μεταπολιτευτική Επανάσταση των ετών 1895-1896 οι χριστιανοί της Κρήτης κατάφεραν να επαναφέρουν μια βελτιωμένη μορφή της Σύμβασης αυτής, το λεγόμενο «Νέο Πολίτευμα», αλλά οι μουσουλμάνοι του νησιού αμφισβήτησαν και πάλι το κεκτημένο αυτό, με αποτέλεσμα την επανάσταση του 1897.

Αποφασισμένες να αποτρέψουν την ένωση, οι Δυνάμεις επενέβησαν στην Κρήτη και έναν χρόνο αργότερα αποφάσισαν την αποχώρηση -ή και' άλλους «έξωση»- των οθωμανικών αρχών και στρατευμάτων, με αποτέλεσμα οι χριστιανοί της Κρήτης να μπορέσουν να συζητήσουν και ψηφίσουν ξανά δικό τους σύνταγμα μόλις το 1899, 77 χρόνια μετά τη Συνέλευση των Αρμένων. Το Σύνταγμα του 1899 εφαρμόστηκε σχεδόν απρόσκοπτα τα επόμενα χρόνια, αναθεωρήθηκε το 1907 και καταργήθηκε το 1908, όταν η Κρήτη κήρυξε μονομερώς την ένωση με την Ελλάδα. Η τελευταία και οι «Προστάτιδες Δυνάμεις» δεν αναγνώρισαν την ένωση, αλλά αυτή τελικά συντελέστηκε στην πράξη (de facto) το 1912 και επίσημα (de jure) το 1913, σηματοδοτώντας το τέλος των αγώνων των Κρητών για την ελευθερία και την εθνική τους αποκατάσταση.

1. Α. Μάμουκας, *Τα κατά την αναγέννησις της Ελλάδος*, τ. Γ', 1839, σ. 113.

2. Α. Μάμουκας, *Τα κατά την αναγέννησις της Ελλάδος*, τ. Γ', 1839, σ. 124-126.

3. Α. Μάμουκας, *Τα κατά την αναγέννησις της Ελλάδος*, τ. Γ', 1839, σ. 127-128.

«Η ιστορία του Καλλιβρεταναγνώστη» στο Καφενείο «του Μιχάλη» στους Αρμένους

Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Κρήτης παρουσίασε στους Αρμένους, στο Καφενείο «του Μιχάλη» την Παρασκευή 29 Απριλίου 2022 στις 20:30, το έργο «Η ιστορία του Καλλιβρεταναγνώστη» βασισμένο στο διήγημα του **Ιωάννη Κονδυλάκη «Το δώρο του γιαντίσαρου»**, σε σύλληψη – δραματουργία του Κωστή Καλλιβρετάκη και σε μουσική επιμέλεια του Χάρη Λαμπράκη.

Δύο περιπλανώμενοι καλλιτέχνες, σαν δύο άλλοι «ξεπεσμένοι δερβίσηδες» του Παπαδιαμάντη, περιδιαβαίνουν πόλεις και χωριά των Χανίων, διασχίζουν τις πλατείες κάτω από τα πλατάνια, μπαίνουν στα παλιά τζαμιά, τους τεκέδες και τα προαύλια των εκκλησιών και ξαποσταίνουν στα καφενεία. Μεταφέρουν την ιστορία του Καλλιβρεταναγνώστη όπως έφτασε σε αυτούς από στόμα σε στόμα, με αντάλλαγμα μια τσικουδιά. Μιλούν και τραγουδούν κάποιες στιγμές μένουν σιωπηλοί, αφήνοντας την μελωδία από το νέν να πλημμυρίσει τον τόπο. Δεν βρίσκονται εδώ για να αναμοχλεύσουν παλιά μίση αλλά για να ξορκίσουν το παρελθόν, αφήνοντας πίσω τους τελειωτικά, αυτά που χώριζαν κάποτε τις δυο κοινότητες του νησιού.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Σύλληψη/Δραματουργία: **Κωστής Καλλιβρετάκης**

Μουσική επιμέλεια: **Χάρης Λαμπράκης**
Αφήγηση/Μουσική εκτέλεση: **Κωστής Καλλιβρετάκης, Χάρης Λαμπράκης**
Μετάφραση: **Lale Alatli**

Ακούγονται τα τραγούδια: Uzun ince bir yoldarım (Asik Veysel), Γιάντα 'ναι μαύρα τα βουνά (παραδοσιακό)

Ο Κωστής, όπως μας υποσχέθηκε στη βραδιά των Αρμένων, μας έστειλε ένα κείμενο που έχει συντάξει κατόπιν έρευνας, ο αδελφός του, ιστορικός, Λεωνίδα Καλλιβρετάκης.

«Το δώρο του Γιαντίσαρου» είναι ένα από τα πρώτα διηγήματα του Ιωάννη Κονδυλάκη. Αντικείμενό του η επί Τουρκοκρατίας δραματική ιστορία του Δημήτριου Καλλιβρετάκη, γνωστού και ως Αναγνώστη Καλλιβρετάκη ή Καλλιβρεταναγνώστη, δεδομένου ότι είχε σπουδάσει τα εκκλησιαστικά λεγόμενα γράμματα, προσόν σπάνιο την εποχή εκείνη, που επέτρεπε στους κατόχους του να ψέλνουν και να διαβάζουν το Ευαγγέλιο στις εκκλησίες (εξ ου και «αναγνώστες» καλούμενοι).

Το επώνυμο Καλλιβρέτος / Καλλιβρετάκης αποδίδεται αποκλειστικά σε μια οικογένεια που εμιφλοχωρεί στο χωριό Αρμένιοι της επαρχίας Αποκορώνου και η οποία έκτοτε, βεβαίως, έχει διασπαρθεί γεωγραφικά, με κλάδους όχι μόνο στην Ελλάδα (κυρίως στα Χανιά και στην Αττική), αλλά επίσης στο εξωτερικό (Αμερική, Αυστραλία).

Το πρώτο ερώτημα, πόθεν δηλαδή ο Κονδυλάκης γνώριζε την ιστορία αυτή, απαντάται ικανοποιητικά από το γεγονός ότι, όταν υπηρέτησε ως δάσκαλος στα χωριά Γεράνι και Μόδι Χανίων (στο διάστημα 1884-1885), ο δισέγγονος του Καλλιβρεταναγνώστη Αντώνιος Καλλιβρετάκης υπηρέτουσε ως δάσκαλος στο χωριό Τοπόλια Χανίων.

Ο Αντώνιος Καλλιβρετάκης (1858-1950) είχε γεννηθεί στους Αρμένους Αποκορώνου (τρία χρόνια πριν από τον Κονδυλάκη), και ήταν γιός του Δημήτριου Καλλιβρετάκη (εγγονού και συνονόματου του Καλλιβρεταναγνώστη). Τα πρώτα του γράμματα τα διδάχθηκε στο Αλληλοδιδασκτικό Σχολείο που λειτουργούσε τότε στις Καλύβες, ενώ στη συνέχεια φοίτησε στο Ημιγυμνάσιο Χανίων. Μετά την ψήφισή από τη Γενική Συνέλευση των Κρητών του Νόμου περί της Δημοτικής Εκπαιδύσεως (το 1881), διορίστηκε δάσκαλος στα Τοπόλια. Από τον συνάδελφό του λοιπόν πληροφορήθηκε ο Κονδυλάκης την ιστορία με το τραγικό τέλος (κατά το οποίο ο Τούρκος στέλνει το κεφάλι του πρωταγωνιστή ως δώρο στη σύζυγό του), και εμπνεύστηκε το διήγημα,

το οποίο δημοσίευσε λίγο αργότερα (το 1887) στο αθηναϊκό περιοδικό Εβδομάς του Ιωάννη Δαμβέργη. Σημειωτέον ότι ο Αντώνιος Καλλιβρετάκης διέκοψε την διδασκαλική του καριέρα επί Κρητικής Πολιτείας και υπηρέτησε ως δικαστικός κλητήρας, αλλά η παράδοση συνεχίστηκε με τον γιό του Λυκούργο που υπηρέτησε ως δάσκαλος στο Καστέλι Κισσάμου.

Το δεύτερο ερώτημα, γιατί δηλαδή ο Κονδυλάκης θέλησε να τοποθετήσει την υπόθεση του διηγήματος στην περιφέρεια του Ηρακλείου (όπου είναι απολύτως τεκμηριωμένο ότι δεν υπήρξε ποτέ το επώνυμο Καλλιβρετάκης), ερμηνεύεται ικανοποιητικά από την πρόθεση να μην προκληθούν δυσάρεστες συνέπειες στην οικογένεια των Αρμένων (ας μην ξεχνάμε ότι το διήγημα δημοσιεύεται επί Τουρκοκρατίας και μάλιστα στις παραμονές της επανάστασης του 1889). Επέλεξε λοιπόν ως πλαίσιο, αποφεύγοντας να αναφέρει συγκεκριμένο όνομα χωριού, την Ανατολική Κρήτη (από την οποία καταγόταν ο ίδιος, αφού είχε γεννηθεί στη Βιάννο).

Ο Κωστής Καλλιβρετάκης, σε συνέντευξή του στην Έλια Κουμή, στα «Χανιώτικα Νέα» παρουσιάζει τον εαυτό του και το έργο του:

«Είμαι ο μόνος από την οικογένειά μου που γεννήθηκε στην Αθήνα, βαφτίστηκα όμως στο Φρε και έχω μεγαλώσει με όλη την κρητική κουλτούρα μέσα στο σπίτι, γιατί οι γονείς μου αναγκάστηκαν να φύγουν από την Κρήτη από τη δεκαετία του '60 και αυτό ήταν ένα από τα μεγαλύτερα τραύματα της ζωής τους. Οι γονείς μου δεν είναι πια στη ζωή και όλη αυτή η παράσταση είναι αφιερωμένη σε αυτούς. Είμαι πολύ τυχερός και για τον αδερφό μου, τον ιστορικό **Λεωνίδα Καλλιβρετάκη**, διευθυντή ερευνών στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, τον άνθρωπο

που δημοσίευσε την πραγματική λίστα των νεκρών και τραυματιών του Πολυτεχνείου. Ο Λεωνίδας είναι αυτός που ταύτισε τον Καλλιβρεταναγνώστη με το γενεαλογικό δέντρο της οικογένειάς μας. Έχω σπουδάσει χημικός και έχω τελειώσει τη σχολή του θεάτρου Εμπρός, είμαι φωτογράφος σκηνής θεάτρου, βασικά το θέατρο είναι αυτό που ασκώ εδώ και τριάντα χρόνια. Έχω ζήσει σε πολλά μέρη, έχω μεταναστεύσει δύο φορές. Μεγάλωσα στη Σαουδική Αραβία, ενώ πρόσφατα επέστρεψα μετά από πενταετή απουσία στη Γερμανία, όπου δούλευα στο θέατρο ως σκηνοθέτης και ηθοποιός». **Γιατί επέλεξες να παρουσιάσεις αυτό το έργο τώρα;**

Ο πρώτος και βασικός λόγος είναι ότι δεν ζούνε πια οι δικοί μου. Ήταν τόσο ταραγμένο το τέλος της οικογένειάς μου, ο τρόπος που χάθηκαν οι δικοί μου και το πώς χάλασε η σχέση με την Κρήτη που, με κάποιον τρόπο, το όφειλα στον πατέρα μου. Ο δεύτερος λόγος είναι ότι αργά ή γρήγορα έρχεται η στιγμή που αναμετριάσαι με το παρελθόν σου. Και τα τελευταία χρόνια εγώ αυτό το κάνω μέσα από τα κείμενα άλλων, ή μέσα από θέατρο ντοκουμέντο, κάτι που έκανα πάρα πολύ στη Γερμανία. Όλες οι σκηνοθεσίες που έχω κάνει τα τελευταία οκτώ χρόνια έχουν να κάνουν με πράγματα που μου έχουν συμβεί. Εγώ μιλάω γι' αυτά χωρίς να το καταλαβαίνει ο θεατής. Ο τρίτος και πολύ βασικός λόγος που με βοήθησε σε αυτό το ταξίδι ήταν η πανδημία. Το διάστημα αυτό που δεν κάναμε τίποτα και είχα πάρει

την απόφαση να ηρεμήσω, ανακάλυψα ξανά αυτό το βιβλίο του Κονδυλάκη, που είχα πρωτοδιαβάσει κάποτε στο σπίτι μας στους Αρμένους, και αποφάσισα να κάνω κάτι με αυτό... Και ο τέταρτος λόγος έχει σχέση με το ότι πέρασα μία περίοδο που αμφισβητούσα το θέατρο με τον τρόπο που γίνεται στην Αθήνα - όντας άρτι αφιχθείς από το Βερολίνο όπου τα πάντα είναι επιτρεπτά και τα όρια πολύ διευρυμένα. Σε αυτή την περίοδο έκανα ένα έργο που ανακατεύει την ιστορία με τη μουσική, το "Venebra", ένα γκόθικ έργο για φωνή, βιόλα και κιθάρα, το οποίο πήγε πολύ καλά στην Αθήνα.

Πόσο σημαντική ήταν η μουσική για την απόδοση της ατμόσφαιρας του κειμένου;

Αυτό που ήθελα να κάνω ήταν να αφηγηθώ μια ιστορία που αφορά στην πολύ σκοτεινή περίοδο του γενιτσαρισμού, που είναι η πιο σκοτεινή περίοδος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Χρησιμοποιώντας το ντύ και το σάζι, δύο καθαρά ανατολίτικα όργανα, θέλησα να δημιουργήσω μία ατμόσφαιρα

όπου το χθες συναντά το σήμερα και οι απόγονοι των Τούρκων και των Κρητικών εκείνης της εποχής μπορούν να καθίσουν μαζί σε ένα τραπέζι και να αφηγηθούν την ιστορία. Ο **Χάρης Λαμπράκης** θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους μουσικούς νέου στον κόσμο και ήταν πολύ σημαντικός ο ρόλος του στη δημιουργία αυτής της ατμόσφαιρας. Το ότι μάλιστα μιλάει τουρκικά συμβάλλει ακόμα περισσότερο στην έννοια του μαζί. Ήταν πολύ σημαντικό για μένα να δώσω την Τουρκοκρητική χροιά σε αυτήν την παράσταση.

Επέλεξες να διατηρήσεις ατόφια τη γλώσσα του κειμένου, την καθαρεύουσα δηλαδή, με αρκετά στοιχεία της κρητικής διαλέκτου. Θα είναι εύκολο για τους θεατές της παράστασης να παρακολουθήσουν το κείμενο;

Ο σκοπός δεν είναι να καταλάβεις τα πάντα, αλλά να μη χάσεις τα σημαντικά. Επίτηδες μιλάω πολύ αργά, για να προλαβαίνει ο θεατής να κατανοήσει τα λόγια, ενώ είναι πολύ σημαντικός ο ρόλος του νέου σε αυτό, με τις παύσεις και τις ανάσες του "ζεσταίνει" το μυαλό και την ατμόσφαιρα. Σε σχέση με την καθαρεύουσα, εάν εγώ καταλαβαίνω τα λόγια, θα μπορέσεις κι εσύ. Εάν τα λέω "παπαγαλία" δεν καταλαβαίνει κανείς.

Πόσο σημαντικό είναι το θέατρο να φτάνει με αυτόν τον τρόπο στα χωριά της Κρήτης και σε ανθρώπους που δεν έχουν εύκολα πρόσβαση σε δράσεις πολιτισμού;

Αυτό που θέλω να υπενθυμίσω στους ανθρώπους, είναι ότι το θέατρο ξεκίνησε από εδώ. Από κάποιους τύπους που λέγανε μια ιστορία γύρω από μια φωτιά. Αυτός είναι ο λόγος που έχω στήσει έτσι τη συγκεκριμένη παράσταση. Αφηγούμαι μια ιστορία που έχω ακούσει, όπως κάποτε οι περιπλανώμενοι μουσικοί. Κάπως έτσι μεταφέρθηκε και ο Ερωτόκριτος από στόμα σε στόμα, μέσα από τις αφηγήσεις, με τη λύρα και το λαούτο, στα καφενεία.»

Βιβλιοπαρουσίαση

Λευτέρης Τσουράκης: ΚΟΙΝΩΦΕΛΕΣ ΙΔΡΥΜΑ «ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ»

«Παιδιά κι ήντα γινήκανε
οι Αποκορωνιώτες!!!
Μουδέ τσι μέσες φαίνονται,
μουδέ τσ' αναμεσάδες.
Στον κάτω κόσμο βρίσκονται,
στην τέλειωση του Κόσμου,
κι έχουν μπροστάρη κι οδηγό
τον Άγιο Ειρηνάιο,
κι έγνοια Μεγάλη έχουνε
για τον απάνω κόσμο,
κι ανέ γνοιαζόμαστε και μείς
όπως γνοιαζόταν ΕΚΕΙΝΟΙ».
(Νεοριζίτικο δικό μου)

Πληθώρα αναμνήσεων, στριφογυρίζουν στο μυαλό μου, ξεφυλλίζοντας το Ημερολόγιο Περιόδου 1981-2009 του συνοδοιπόρου, φίλου και συνεργάτη Λευτέρη Τσουράκη,

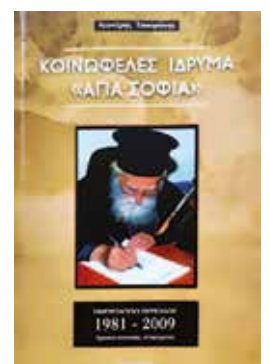
παραθέτοντας από το προσωπικό του αρχείο Ντοκουμέντα για Δράσεις, που εκείνος έβαλε το δικό του λίθο για να «λειτουργεί» και να «λειτουργείται» το «ΙΔΡΥΜΑ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ», το Σπίτι του Αποκόρωνα, η Βουλή των Αποκορωνιωτών, το Ινστιτούτο Επαρχιακού Τύπου.

Αφιερώνεται στους συνοδοιπόρους στην προσπάθεια αυτή, που έχουν φύγει για το άλλο ημισφαίριο της Αιώνιου Ζωής και σε αυτούς που ζουν ακόμα σ' αυτόν τον ψεύτη κόσμο (Από αυτή την αφιέρωση του Λευτέρη, ενεπνεύσθη το νεοριζίτικο).

Ο Τσουράκης, Επιμελής, Υπεύθυνος, Ακούραστος, Αγαπητός, Ανήσυχος Αποκορωνιώτης, έγραψε και γράφει την ιστορία του για τον φορέα αυτό του Αποκόρωνα. Αξίζει να τον μιμηθούμε. Το πολιτιστικό Κίνημα της Επαρχίας, καρπός του Σπόρου

Γράφει ο **Πέτρος Πανηγυράκης**, δάσκαλος

που έσπειρε ο Μακαριστός Ειρηνάιος, «Επιστροφή στις ρίζες», ρίζωσε, απέδωσε και αποδίδει καρπούς, «νόστιμους». Είχε και έχει πάντοτε συμβουλευτικό χαρακτήρα, προς τις τριάντα τέσσερις Κοινότητες τότε και το Συμβούλιο της περιοχής, προς τους πέντε Καποδιστριακούς Δήμους και την Κοινότητα Ασή Γωνιάς μετά, και στον ΔΗΜΟ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ, του «Καλλικράτη» και του «Κλεισθένη». Όλοι οι φορείς της Επαρχίας συνεργάστηκαν, άψογα. Ενορίες, Ενώσεις, Σχολεία.

Οι πηγές του Πλατάνου ψυχή των Αρμένων, σύμβολο ιστορίας, ελευθερίας και ομορφιάς

Γράφει ο Στρατής Μπουρνάζος

«Εδώ στους ίσκιους τους βαθείς
εκείνων των πλατάνων
που τους ψηλώνουν γάργαρα
κι αστεϊρέντα νερά,
τι συνελεύσεις έγιναν
ηρώων καπετάνων
και πόσα δεν κοιμήθηκαν
τουφέκια βροντερά».

Τους στίχους τους ξέρουν, νομίζω, όλοι οι Αρμενιανοί και οι Αρμενιανές. Θυμάμαι να τους απαγγέλει ο πατέρας μου, που τους είχε μάθει από τον παππού μου, τον Στρατή. Κι έπειτα έψαξα και τους βρήκα στον *Ρωμηό* (φ. 844, Πρωτομαγιά του 1904), που τον έβγαζε ο μεγάλος μας σατιρικός ποιητής, ο Γεώργιος Σουρής («εφημερίς, που τη βγάζει ο Σουρής», επιγραφόταν). Ο Σουρής, στο ταξίδι του στην Κρήτη, την άνοιξη του 1904, είχε επισκεφθεί τους Αρμένους και εντυπωσιάστηκε, όπως και τόσοι άλλοι, από τις πηγές, τα πλατάνια και το μοναδικό τοπίο. Δεν είναι όμως μονάχα η φυσική ομορφιά που τον συγκίνησε. Στους στίχους αποδίδει, ποιητικά, τη διάχυτη στις αρχές του 20ού αιώνα πεποίθηση για τον τόπο, σημείο αναφοράς και σύμβολο ελευθερίας, συνυφασμένο με τους αγώνες του κρητικού λαού.

Ορόσημο των κρητικών επαναστάσεων και των αγώνων για την ελευθερία

Στους Αρμένους είχε κυρίως την έδρα της η Επαναστατική Διοίκηση των Κρητών στα χρόνια της Επανάστασης του Εικοσιένα, και εδώ, υπό τη βαριά σκιά των πλατάνων, υπογράφηκε τον Μάιο του 1822 το «Προσωρινόν Πολίτευμα της νήσου Κρήτης». Είναι το πρώτο Σύνταγμα της επαναστατημένης Κρήτης και έχει ως πρότυπό του το «Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος», το πρώτο Σύνταγμα του Αγώνα που είχε ψηφιστεί την 1η Ιανουαρίου 1822 στην Επίδαυρο. Το Πολίτευμα των Αρμένων, όπως ονομάστηκε, αποτέλεσε βάση και για τα επόμενα επαναστατικά Συντάγματα της Κρήτης. Στην ίδια Συνέλευση, τον Μάιο του 1822, αποφασίστηκε το χωριό να μετονομαστεί «Ελευθερόπολις», χάρη στη συμβολή του στην υπόθεση της ελευθερίας. Τα λέει όλα αυτά ο χωριανός μας, ο Κριτοβουλίδης, στα Απομνημονεύματά του.

Και άλλες πολλές επαναστατικές μαζώσεις έγιναν εδώ. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει η Επαναστατική Συνέλευση του 1897, με πρόεδρο τον Ελευθέριο Βενιζέλο, η οποία «αποτελέσε αποφασιστικό βήμα για την απελευθέρωση της Κρήτης και την ένωσή της με την Ελλάδα», όπως αναγράφεται στη μνημειακή πλάκα που τοποθετήθηκε στο σημείο πρόσφατα. Ένα χρόνο μετά την επίσκεψη του Σουρή, στις 20 Μαρτίου 1905 συγκεντρώνεται ο «λαός του Δήμου Αρμένων», 14 χωριά, και, στο πλαίσιο του κινήματος

του Θερίσου, κηρύσσει, «ενώπιον Θεού και ανθρώπων, την πολιτική της Κρήτης Ένωσιν μετά του Βασιλείου της Ελλάδος εις μίαν αδιαίρετον ελευθέραν συνταγματικήν πολιτείαν». Ακολουθούν οι υπογραφές (με τη σειρά): Ευστράτιος Μπουρνάζος, Γεώργιος Π. Περάκης, Αναστάσιος Χαιρετάκης, Επαμεινώνδας Σκανδάλης, Πέτρος Λιονάκης, Ε. Καβρουλάκης και άλλοι πολλοί.

Ένας τόπος σπάνιος και χαρισάμενος

Περιηγητές, δημοσιογράφοι, λόγιοι, άνθρωποι των γραμμάτων και της πολιτικής επισκέπτονται το χωριό και υμνούν το τοπίο. «Ένα κομμάτι από τον Παράδεισο είναι το πέριξ του θαυμασίου Πλατάνου εξελισσόμενον τοπίον», «απαράμιλλος καλλονή της φύσεως, αληθής του Θεού κήπος», γράφει το 1896 ο ποιητής, νομικός και δημοσιογράφος Σπυρίδων Δάσιος, ενώ δέκα χρόνια αργότερα (17.6.1906) η χανιώτικη εφημερίδα *Ελευθερον Βήμα* θα αποφανθεί ότι «το Κεφαλάρι της Κηφισιάς είναι νάνος πηγή απέναντι των πηγών του αρμενιανού πλατάνου». Διατρέχοντας άρθρα εφημερίδων και των περιοδικών, είτε ιστορικά είτε δημοσιογραφικά είτε ταξιδιωτικά, που μιλάνε για τον Αποκόρωνα και τα Χανιά, είναι δύσκολο να μη συναντήσει κανείς αναφορές έμπλεες θαυμασμού για τους Αρμένους με τον πλάτανο και τον ποταμό τους.

Η Ελλάδα έχει πολλούς τόπους γεμάτους από ομορφιά και ιστορία. Ο συνδυασμός όμως τεσσάρων στοιχείων κάνει το τοπίο μας ξεχωριστό. **Πρώτον**, το απαράμιλλο φυσικό κάλλος – δεν το λέμε μόνο εμείς, οι Αρμενιανοί, παινεύοντας το σπίτι μας- μάρτυρες αψευδείς οι επισκέπτες, από την όλη την Κρήτη, την Ελλάδα και το εξωτερικό. **Δεύτερον**, η ιστορική του σημασία, ως ορόσημου στους αγώνες για την απελευθέρωση της Κρήτης. Και, όταν νησί ενώθηκε με την Ελλάδα, ο τόπος συνέχισε να αντλεί αίγλη από

τις προσωπικότητες που τον επισκέπτονταν, με πρώτο τον Ελευθέριο Βενιζέλο, ο οποίος υπήρξε τακτικός θαμώνας. **Τρίτον**, δεν πρόκειται για μια απομακρυσμένη βουνοκορφή, μια εξωτική λίμνη ή ένα δάσος στα πέρατα του κόσμου- ο τόπος βρίσκεται στην καρδιά του χωριού, συνυφασμένος με τον οικισμό, τους κατοίκους και τη ζωή τους. **Τέταρτον**, είναι πηγή ζωής και κυριολεκτικά, αφού από εδώ υδρεύεται το χωριό αλλά και μεγάλο μέρος της επαρχίας.

Ειδικά για τους Αρμενιανούς, τους Αποκορωνιώτες και τους Χανιώτες είναι κάτι ακόμα: όχι μόνο πηγή μνήμης, ένδοξης και ιστορικής, αλλά και αναμνήσεων καθημερινών και στιγμών προσωπικών. Πόσες μνήμες από παιχνίδια στα παιδικά μας χρόνια, περιπάτους, εκδηλώσεις των τοπικών συλλόγων, επισκέψεις για να δείξουμε με χαρά το τοπίο σε κάποιον φίλο ή απλώς να πιούμε ένα ποτήρι νερό. Και ιστορίες, αμέτρητες ιστορίες, για το νερό που είναι τόσο κρύο ώστε «σκάει το καρπούζι», τον αγιασμό των υδάτων τα Φώτα και τους γενναίους που βουτάνε να πιάσουν τον σταυρό, τις τριανταφυλλίες, την περίφημη σαλάτα και τα παλαζάκια (μικρά περιστέρια) στο «εξοχικόν κέντρο» που είχε ο «Μπουρναζοστράτης» και τα καλαμπούρια του, τον Βενιζέλο που επισκεπτόταν το κέντρο για να δει τον φίλο και συναγωνιστή του στο Θέρισο, τον Στρατή, και τόσα άλλα.

Η διαφύλαξη του μοναδικού τοπίου των πηγών είναι καθήκον όλων μας
Ο τόπος αυτός λοιπόν, που είναι καύχημα του χωριού μας, αλλά η ιστορική και περιβαλλοντική του σημασία το υπερβαίνει, πρέπει να διαφυλαχθεί και να αναδειχθεί με κάθε τρόπο. Και προφανώς πρέπει ο καθένας να μπορεί να τον επισκέπτεται απρόσκοπτα.

Δεν μπαίνω στο ειδικό νομικό πεδίο, όπου τα επιχειρήματα υπέρ της προστασίας του τοπίου και της ελεύθερης πρόσβασης στις πηγές είναι ακλόνητα. Μένω σε ένα γενικότερο επίπεδο, θέτοντας μερικά ερωτήματα στην καρδιά του ζητήματος: Είναι δυνατόν ένας –όποιος κι αν είναι αυτός– ιδιώτης να κάνει εργασίες και κατασκευές δίπλα στις πηγές που θα αλλοιώσουν το τοπίο; Είναι δυνατόν η λειτουργία των κτιρίων να μολύνει τα νερά, θέτοντας σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία, καθώς τόσα χωριά υδρεύονται; Είναι δυνατόν η πρόσβαση στο μοναδικό αυτό τοπίο να αποκλειστεί ή να δυσχεραθεί, να μην μπορεί ο καθένας να πάει κάθε ώρα και μέρα; Ο δρόμος ο οποίος οδηγεί στις πηγές (αυτός που ξεκινάει από την ασφαλτοστρωμένη οδό, τη λεγόμενη «παλιά εθνική Χανίων-Ρεθύμνου») ήταν ανέκαθεν δημόσιας χρήσης και όλοι –χωριανοί, συνεπαρχιώτες ή ξένοι από την άκρη του κόσμου– τη χρ-

Συνεχίζεται στη σελ. 9

Να μείνει ελεύθερη η πρόσβαση στις πηγές του Πλατάνου

Συνέχεια από τη σελίδα 1

σεβασμό του περιβάλλοντος και τήρηση της νομιμότητας.

Ο πρόεδρος του τοπικού συμβουλίου των Αρμένων κ. Βασίλης Χαιρετάκης, επεσήμανε ότι «θέλουμε όλες οι εργασίες να έχουν πλήρη νομιμότητα! Να είναι καλυμμένος και ο εργολάβος και ο ιδιοκτήτης ότι όλα αυτά που κάνει είναι νόμιμα. Επίσης να σεβαστούν το περιβάλλον, να διασφαλιστεί η καθαριότητα του νερού και επίσης να διασφαλιστεί το φυσικό κάλλος, η βιοποικιλότητα και να μην απομονωθεί αυτή η περιοχή που είναι κόσμημα από τον Αρμενιανό, τον Έλληνα, τον ξένο επισκέπτη του χώρου».

Παράλληλα, ο δήμαρχος κ. Χαράλαμπος

σύμβουλος, διευκρίνισε ότι «κανείς μας δεν είναι αντίθετος με αυτήν την επένδυση. Όμως ο τόπος αυτός είναι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, από τις πηγές αυτές υδρεύεται ο μισός Αποκόρωνα. Αν οι αρμόδιες υπηρεσίες πραγματοποιήσουν έλεγχο και διαπιστώσουν ότι υπάρχει νομιμότητα μπορεί να συνεχιστούν οι εργασίες. Όμως είναι απαίτηση όλης της τοπικής κοινωνίας να προστατευθεί το περιβάλλον και η ποιότητα των νερών και είναι δική μας υποχρέωση να το κάνουμε και το κάνουμε με όποιο τρόπο μπορούμε».

Με στόχο την προστασία της βιοποικιλότητας του χώρου, της ποιότητας των υδάτων, του περιβάλλοντος και της τήρησης

Στην αίθουσα του Πολιτιστικού Συλλόγου με μεγάλη συμμετοχή και με εκπροσώπηση των τοπικών φορέων έγινε νέα συνάντηση στις 27 Απριλίου 2022 όπου όλοι συμφώνησαν στην τήρηση της νομιμότητας όσον αφορά τις οικοδομικές εργασίες, την ελεύθερη πρόσβαση στις πηγές και την περιβαλλοντική προστασία τους.

Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να επισημάνουμε ότι είναι απαραίτητο να:

- Πραγματοποιηθεί ένας γενικότερος σχεδιασμός της διαχείρισης των νερών της λεκάνης του Δυτικού Αποκόρωνα (πηγές Αρμένων, Στύλου Ζούρμπου)
- Προστατευθούν και εξυγιανθούν οι πηγές των Αρμένων και να λειτουργήσει βιολογικός καθαρισμός στην περιοχή.
- Διασφαλιστεί η προστασία του περιβάλλοντος από την υπεράντληση των νερών και η εφαρμογή των περιβαλλοντικών αποφάσεων που δεν τρέει ο ΟΑΔΥΚ, όπως η υποχρέωσή του να αφήνει το 30% του νερού των ποταμών κατάντι των αντλιοστασίων.
- Καθαριστούν οι πηγές και να επιβληθεί περιβαλλοντικό τέλος για την φροντίδα τους.
- Ληφθεί μέριμνα για την επαρκή περισυλλογή των σκουπιδιών.
- Μειωθεί το -μέχρι σήμερα- υψηλό κόστος της ύδρευσης για τους κατοίκους του χωριού μας.

κής αξίας καθώς είναι δίπλα στις πηγές των Αρμένων όπου υδρεύεται μεγάλο μέρος του Δήμου Αποκορώνου και οποιαδήποτε απρόσεκτη ενέργεια μπορεί να επιφέρει καταστροφικές συνέπειες στην βιοποικιλότητα του σημείου και στην ποιότητα των υδάτων, υποβαθμίζοντας το περιβάλλον. Το παρόν να κοινοποιηθεί στην πολεοδομία και στην διεύθυνση περιβάλλοντος και υγειονομικού».

Στη σελ. 15 παραθέτουμε απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του 2004 για τον Πλάτανο.

Κουκιανάκης τόνισε ότι «δόθηκε άμεσα η εντολή στην τεχνική υπηρεσία και έστειλε έγγραφο στις αρμόδιες υπηρεσίες (Τμήμα Περιβάλλοντος Π.Ε. Χανίων και Πολεοδομία) ώστε να διαπιστώσουν αν έχουν γίνει παραβάσεις της νομοθεσίας μιας και μιλάμε για μια ευαίσθητη περιβαλλοντικά περιοχή που χρίζει της προστασίας μας. [...] Η ηθική είναι με το μέρος της κοινωνίας των Αρμένων και κανείς δεν μπορεί να παραβλέπει το ηθικό κομμάτι. Πρέπει οι πηγές να παραμένουν ανοικτές στο κάθε επισκέπτη και κάτοικο καθώς αποτελούν πόλο έλξης. Θεωρώ ότι και ο νέος ιδιοκτήτης πρέπει να εναρμονιστεί με τα θέλω της περιοχής».

Ακόμη, η κ. Ειρήνη Τερεζάκη δημοτική

της νομιμότητας, το Τοπικό Συμβούλιο εξέδωσε ομόφωνη γνωμοδότηση με αριθμό 04/2022 στην οποία αποφασίστηκε: «*Η παύση οποιασδήποτε εργασίας στον χώρο καθώς υπάρχει άδεια μικρής κλίμακας με Α/Α πράξης: 374258 με ημερομηνία έκδοσης 11/03/2022 με ισχύ 1 χρόνο για την οποία προβλέπει εργασίες τοποθέτησης ικριωμάτων, εσωτερικές διαρρυθμίσεις – εργασίες αλλαγής χρήσης, συντήρηση, επισκευή στεγών με χρήση ικριωμάτων και περιτοίχιση ή περίφραξη σε εκτός σχεδίου γήπεδα και οικισμούς. Όμως στον χώρο έχουν γίνει κατεδαφίσεις τοίχων του κτηρίου της παλιάς ταβέρνας ΠΛΑΤΑΝΟΣ καθώς και χτίσιμο τοίχων στο ανωτέρω σημείο. Το σημείο αυτό είναι σπουδαία περιβαλλοντι-*

Συνέχεια από τη σελ. 8

σιμοποιούσαν για να πάνε στις πηγές και να χαρούν το τοπίο. Το ξέρουμε καλά όλοι.

Η προστασία των πηγών, του μοναδικού φυσικού και ιστορικού τοπίου και η ελεύθερη πρόσβαση σε αυτό είναι υπόθεση όλων μας: των φορέων, οργάνων και σωμάτων (από τα δημοτικά όργανα μέχρι τους πολιτιστικούς συλλόγους και τα Ιδρύματα), αλλά και καθενός χωριστά. Καθενός και καθεμιάς που αγαπάει και πονάει τον τόπο, κάθε πολίτη. Πρώτα από όλα –αλλά όχι μόνο– των Αρμενιανών, όσων κατάγονται από το χωριό

και έχουν δεσμούς μαζί του. Αλλιώς, αν η φυσιογνωμία του τοπίου αλλοιωθεί και η πρόσβαση κλείσει, τότε αυτό που για χρόνια είναι –μέγα– αγλίσμα και καύχημα του χωριού και των χωριανών, θα μετατραπεί σε –εξίσου μέγα– άγος και ντροπή. Κι αυτό δεν πρέπει να το επιτρέψουμε. Το χρωστάμε στον εαυτό μας, στις περασμένες και στις επερχόμενες γενιές.

ΥΓ. Ο ιστορικός «πλάτανος του Μπουρνάζου», όπως δείχνει και το όνομά του, είναι συνδεδεμένος με την οικογένειά μας – ιδίως τον παππού μου, τον Στρατή, πατέρα του Χαράλαμπου και της Άννας, άντρα της Ειρή-

νης, που οι μεγαλύτεροι και οι μεγαλύτερες του χωριού τους θυμούνται. Ο πατέρας μου, ο «γερω-Χαράλαμπος» όπως υπέγραφε στην *Ελευθερόπολι*, ασχολήθηκε με την ανάδειξη της ιστορίας του – σχετικά κείμενά του υπάρχουν και στην εφημερίδα αυτή. Δεν είναι αυτός ο λόγος που γράφω σήμερα, αλλά το καθήκον απέναντι στο σωστό, το δίκιο και την ιστορία, όπως το αντιλαμβάνομαι. Ωστόσο, η αύρα των αγαπημένων προσώπων αισθανόμουν να με διαπερνάει, δροσερή και ζωντανή, γεμάτη έγνοια κι αγάπη, όσο έγγραφα, από την πρώτη έως την τελευταία παράδα.

«Ο Αποκόρωνας και οι Άνθρωποί του» των Γιάννη Κ. Λεντάρη και Γιώργου Ι. Λεντάρη

Τον Ιανουάριο του 2021 εκδόθηκε το βιβλίο «ο Αποκόρωνας και οι Άνθρωποί του» των Γιάννη Κ. Λεντάρη και Γιώργου Ι. Λεντάρη, το οποίο, όπως γράφουν για τον αναγνώστη οι συγγραφείς του, [...] είναι το αποτέλεσμα πολυετούς μελέτης. Το απόσταγμα από τη μελέτη αυτή περιλαμβάνεται στις σελίδες του. Αφορά την ανάδειξη της επαρχίας Αποκορώνου και των ανθρώπων της στη δεδομένη χρονική περίοδο, μέχρι τις μέρες μας. Λαμβάνει βέβαια υπόψη την πρόοδο και τους ανθρώπους των λοιπών επαρχιών του Νομού μας και της Κρήτης γενικότερα.

Διαβάστε το, μην το αγνοήσετε. Ίσως πληροφορηθείτε πράγματα που δεν γνωρίζετε, ή που είχατε λησμονήσει. Τα κείμενά του συνιστούν μια μικρή Οδύσσεια των συγγραφέων, διαβατών κι αυτών της ζωής, που βούλωσαν τ' αυτιά τους στις Σειρήνες και δεν πτοήθηκαν από τους Κύκλωπες για να φθάσουν στο τέλος, στην Ιθάκη τους, αγκαλιά με την αλήθεια.

Εσείς θα κρίνετε αν πέτυχαν στο στόχο τους.

Θεωρώντας σημαντική την πρωτοβουλία των συγγραφέων, Γιάννη και Γιώργου, για την διατήρηση της ιστορίας του τόπου μας και των ανθρώπων του, με την άδεια τους, θα δημοσιεύσουμε σε συνέχειες το κεφάλαιο που αναφέρεται στο χωριό μας, στους Αρμένους.

Αρμένιοι Γεωγραφική θέση

Το χωριό Αρμένιο βρίσκεται στην ανατολική πλευρά της μεγαλύτερης σε έκταση πεδιάδας του Αποκορώνου που διάλεξαν οι Μαδάρες για να στέλνουν τα νερά τους από τις χιονισμένες κορφές τους. Το χωριό ήταν χτισμένο στην ανατολική πλευρά της παλαιάς εθνικής οδού σε μια καταπράσινη ειδυλλιακή τοποθεσία, με άφθονες πηγές και αιωνόβια πλατάνια.

Δύο συγκοινωνιακοί κόμβοι ενός χιλιόμετρου συνδέουν αντίστοιχα τους Αρμένους με τις Καλύβες καθώς και με τη νέα Εθνική Οδό και τα Χανιά, από τα οποία απέχουν 20 χιλιόμετρα. Πολλοί επώνυμοι έχουν αναφερθεί στην ομορφιά της τοποθεσίας των Αρμένων, όπως ο διαπρεπής δημοσιογράφος και ποιητής Σπύρος Δάσιος, που έγραψε τον Σεπτέμβρη του 1896, ότι ένα κομμάτι από τον παράδεισο είναι το πέριξ του θαυμάσιου Πλατάνου εξελισσόμενο τοπίο. Ο σατιρικός ποιητής Γεώργιος Σουρής, που επισκέφθηκε τους Αρμένους μετά από κάποιο γάμο στα Χανιά γράφει στην εφημερίδα του «Ρωμιός» «και από το γάμο φύγαμε και στους Αρμένους πήγαμε και εκεί για λίγο ξέχασα τις νότες του Ρωμάνου κι έστρωσα την αρίδα μου στον ίσκιο του Πλατάνου».

Γενική άποψη των Αρμένων. Αεροφωτογραφία Μανώλη Πιπεράκη, φροντιστή Ολυμπιακής

Ιστορικά στοιχεία

Στρατόπεδο Νικηφόρου Φωκά, στρατηγού του Βυζαντίου. Οι Αρμένιοι αναφέρονται για πρώτη φορά σε ιστορικά βιβλία το 961 μ.Χ., έτος που ο Νικηφόρος Φωκάς ανακατέλαβε την Κρήτη και στρατοπέδευσε σ' αυτό το χωριό για να αναπαυθούν τα στρατεύματά του. Σχετική αναφορά κάνει στο βιβλίο του ο ιστορικός Ιωάννης Νουχάκης, που αναφέρει ότι οι Αρμένιοι είναι χωριό «με άφθονα ύδατα αναβλύζοντα αυτόθι» και ότι υπάρχει «μεγάλη ιστορική πλάτανος εν τω μέσω πλήθους πηγών ποταμών, κάτω από την οποία εγένοντο αι ιστορικά συνελεύσεις. Η κτίσις των Αρμένων ανάγεται εις τον Θ' αιώνα μ.Χ., ότε Αρμένιοι εκ Βυζαντίου κατήλθαν και εγκατέστησαν εκεί».

Παλιές απογραφές

Οι Αρμένιοι καταγράφονται στο Κατάστιχο Φεούδων της Τούρμας Ψυχρού στις αρχές του 14ου αιώνα, ενώ επί ενετοκρατίας αναφέρονται στην απογραφή του Francesco Castrolilaka του έτους 1583 και στην απογραφή του Francesco Basilicata του έτους 1630, στην οποία μάλιστα αναφέρονται και όλα τα χωριά της κάτω επαρχίας Αποκορώνου με πλήρη χαρτογράφησή τους. Το 1644 στην απογραφή του Αντωνίου Τριβάν αναφέρονται μετά το φρούριο «Απικόρνο» και οι Καλύβες και οι Αρμένιοι. Το χωριό όμως, προϋπήρχε τουλάχιστον από την παλαιοχριστιανική περίοδο του 6ου αιώνα. Η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως ευρήματα ψηφιδωτών στην εκκλησία του Αγίου Ιωάννου, που βρίσκεται δυτικά της

πλατείας του χωριού. Αρχαιολογικό ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης και η εκκλησία της Παναγίας.

Ιστορικές Συνελεύσεις

Το 1822 και συγκεκριμένα την 22α Μαΐου, υπεγράφη στους Αρμένους υπό της Κρητικής Συνελεύσεως το καταρτισθέν εις την Επίδαυρο Πολίτευμα. Οι Πληρεξούσιοι όλης της Κρήτης που το υπέγραψαν, είχαν προσκληθεί εκεί από τον διοργανωτή της εν Ελλάδι Κεντρικής Διοικήσεως Πέτρο Σκυλίτση- Ομηρίδη. Το χωριό τότε μετονομάστηκε «ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΛΙΣ» από τη Γενική Συνέλευση, όνομα που δεν επικράτησε τελικά στην πορεία του χρόνου. Τον Ιούλιο 1896 οι ηγέτες της επαναστάσεως Μαθιός Μυλωνογιάννης, Γερμανός Αποστολάκης, Γεώργιος και Παρασκευάς Κοτζαμπασάκης και ο δήμαρχος Αρμένων Παντελής Χατζημανωλάκης δίνουν στον Πλάτανο συνέντευξη Τύπου στον διαπρεπή δημοσιογράφο και λόγιο Ν.Ι. Σπανδωνή. Ιστορικά ακόμη να αναφέρουμε την πραγματοποίηση πολλών Συμβουλίων, συνελεύσεων με διαπρεπείς δημοσιογράφους και Συνελεύσεων Επαναστατών, κάτω από τον ιστορικό πλάτανο του Μπουρνάζου, που έκριναν την τύχη των επαναστάσεων και των αγώνων της Κρήτης. Στους Αρμένους γίνονταν Συνελεύσεις και αργότερα υπό τον Εθνάρχη Ελευθέριο Κ. Βενιζέλο, ιδιαίτερα κατά την επανάσταση του Θερίσου με τους Αρχηγούς και Οπλαρχηγούς των γύρω χωριών. Οι συνελεύσεις αυτές συνεχίστηκαν μέχρι την Ένωση της Κρήτης με τη μητέρα Ελλάδα.

Οι Νερόμυλοι των Αρμένων

Από τις πλούσιες σε νερό πηγές των Αρμένων κινούνταν τρεις νερόμυλοι που εξυπηρετούσαν τους κατοίκους των Αρμένων και των γειτονικών χωριών. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας οι μύλοι αυτοί ανήκαν στον Τούρκο αγά Χ. Μπάντρη του Φρε που διατηρούσε μεγάλη κτηματική περιουσία στο Φρε και τα γύρω χωριά, καθώς και μεγάλα κοπάδια αιγοπροβάτων. Τη δεκαετία του 1880 οι μύλοι πουλήθηκαν σε φρεδιανούς από τους απογόνους του Χ. Μπάντρη, που εγκαταστάθηκαν στα Χανιά. Οι μύλοι αυτοί βρίσκονταν: Ο πρώτος στη θέση «άσπρες συκιές». Είχε περιέλθει σε συνιδιοκτησία της φρεδιανής οικογένειας των Παπαδάκηδων. Το μεγαλύτερο ποσοστό του μύλου κατείχε ο Κωσταδιδής Παπαδάκης, που είχε επτά θυγατέρες και μετά το θάνατό του περιήλθε στους απογόνους του. Ο νερόμυλος αυτός διέθετε και νεροτριβές για την επεξεργασία ειδικών μάλλινων υφαντών, με τα οποία κατασκευάζονταν τα χοντρά επανωφόρια, που χρησιμοποιούσαν για να προφυλάσσονται από το κρύο και τη βροχή οι κτηνοτρόφοι (βοσκοί) τα παλαιότερα χρόνια. Την περίοδο του 1820 έγινε επιδρομή στο μύλο από Τούρκους υποτακτικούς του αιμοβόρου Αγά των Πεμονίων Χατζή Χουσεΐν, που είχε σαν αποτέλεσμα τον σφαγιασμό των περισσότερων χριστιανών που περίμεναν να αλέσουν τους καρπούς τους. Ανάμεσα σε αυτούς που γλίτωσαν, αν και βαριά τραυματισμένος, ήταν κάποιος Τζιτζικάλης από το Φρε. Πολύ αργότερα, τον Αύγουστο του 1866 ο εγγονός του Νικόλας Τζιτζικάλης σκότωσε λίγο έξω από τον Φρε

Νερόμυλος στις άσπρες Συκιές

στο δρόμο προς τα Πεμόνια τον Χουσεΐν Αγά, εκδικούμενος τον άδικο χαμό των Χριστιανών και τις ταλαιπωρίες που είχε υποστεί ο παππούς του από το βαρύ τραυματισμό του. Ο μύλος αυτός διασώζεται μέχρι σήμερα ερειπωμένος, αν και έχει χαρακτηριστεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο με απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού. Ο δεύτερος μύλος βρισκόταν δυτικά του πρώτου και σε μικρή απόσταση στη θέση «Κουρούτης». Είχε περιέλθει στη φρεδιανή, επίσης οικογένεια των Συμβουλάκηδων. Ο τρίτος μύλος βρισκόταν λίγο έξω από τις Καλύβες στο δρόμο προς τους Αρμένους στη θέση «Χριστός», όπου υπάρχει και το ομώνυμο εκκλησάκι. Περιήλθε

στη φρεδιανή, επίσης οικογένεια των Συμβουλάκηδων. Ο τρίτος μύλος βρισκόταν λίγο έξω από τις Καλύβες στο δρόμο προς τους Αρμένους στη θέση «Χριστός», όπου υπάρχει και το ομώνυμο εκκλησάκι. Περιήλθε στη φρεδιανή οικογένεια του Φράγκου Μπουρδαντωνάκη και είχε την ονομασία «μοναχό», επειδή διέθετε μία μόνο αλευρόπετρα λόγω της μειωμένης ποσότητας νερού που τον κινούσε. Περισσότερα στοιχεία για τους μύλους αυτούς υπάρχουν στο βιβλίο «Ο Φρες Χανίων στο Διάβα των Αιώνων».

Πληθυσμός - Προϊόντα

Κατά την διοικητική οργάνωση της Επαρχίας σε δήμους οι Αρμένιοι αποτελούσαν έδρα δήμου, στον οποίο υπάγονταν περί τους δέκα πέντε οικισμοί του νοτιοδυτικού Αποκόρωνα. Με τη νέα διοικητική οργάνωση και τη σύσταση των κοινοτήτων το 1925, οι Αρμένιοι αποτέλεσαν δική τους κοινότητα. Κατά την απογραφή του πληθυσμού του έτους 1881 του Νικολάου Σταυράκη οι Αρμένιοι βρέθηκαν να έχουν 679 κατοίκους. Στην απογραφή του πληθυσμού που ενήργησε η Κρητική Πολιτεία το 1900 οι Αρμένιοι είχαν 722 κατοίκους, στην απογραφή του 1928 είχαν 779, στην απογραφή του 1940 είχαν 894, στην απογραφή του 1951 είχαν 786, στην απογραφή του 2001 είχαν 384 και στην τελευταία του έτους 2011 η τοπική κοινότητα Αρμένων είχε 345 κατοίκους. Οι Αρμένιοι ήταν πλουσιοχώρι. Την περίοδο του μεσοπολέμου οι εργατικοί κάτοικοι των Αρμένων είχαν μετατρέψει τον εύφορο κάμπο τους με τα νερά των πηγών του σε ένα υποδειγματικό αγροκήπιο, που παρήγαγε άριστης ποιότητας εσπεριδοειδή και οπωροκηπευτικά προϊόντα, τα οποία διέθεταν στην αγορά των Χανίων και στα γειτονικά χωριά. Τις μεγάλες ποσότητες κίτρων που παρήγαγε ο κάμπος των Αρμένων παρέδιδαν οι κитροπαραγωγοί στο Κέντρο Συσκευασίας Καλυβών, από το οποίο εξάγονταν στις ευρωπαϊκές αγορές. Το Κέντρο Συσκευασίας Κίτρων ανήκε στη Συνεταιριστική Ένωση Κιτροπαραγωγών Κρήτης.

Εκκλησίες - Εξωκλήσια

Στην απογραφή των ναών και μονών που έκαναν οι Ενετοί το 1637 και δημοσίευσε η Μαρία Χαιρέτη στην Επετηρίδα Εταιρίας Βυζαντινών Σπουδών αναφέρονται και τα έσοδα, τα οποία απέφερε ο κάθε ναός ή μονή σε υπέρπυρα, όπως ονομαζόταν η Κρητική μονάδα χρήματος. Το ποσό των εσόδων δήλωναν οι παπάδες και ιερομόναχοι που ιερούργουσαν στους απογραφόμενους ναούς και τις μονές, αναγράφοντας και το όνομά τους.

Στους Αρμένους απογράφηκαν κατά την απογραφή αυτή οι πιο κάτω εκκλησίες:

1. Ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος που βρίσκεται στη δυτική πλευρά της πλατείας του χωριού με έσοδα 20 υπέρπυρα. Κατά τις ανασκαφές που έγιναν τα τελευταία

χρόνια αποκαλύφθηκαν ψηφιδωτά παλαιοχριστιανικής περιόδου, που μαρτυρούν ότι ο ναός προϋπήρχε της απογραφής. Σύμφωνα με εκτίμηση του προϊσταμένου της 13ης εφορίας αρχαιοτήτων Μιχάλη Ανδριανάκη χρονολογείται στο Βμισό του δού αιώνα, της ίδιας περιόδου με τον Άγιο Νικόλαο στα Κυριακοσέλλια.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος

2. Ο Προφήτης Ηλίας βόρεια, όπου το νεκροταφείο σήμερα, αναφέρεται ως ενοριακός με έσοδα 20 υπέρπυρα με δήλωση του παπα Μανώλη Ανυφαντόπουλου. Είναι διμάρτυρη και το δεύτερο κλίτος αφιερώνεται στον Άγιο Αντώνιο. Στο λοφίσκο του Προφήτη Ηλία συνήλθαν σε σύσκεψη οι επαναστάτες το 1896, αλλά και τον Ιούνιο και Ιούλιο του επόμενου έτους 1897.

3. Ο Άγιος Γεώργιος νοτιοδυτικά που ήταν εξωκλήσι, είχε έσοδα 50 υπέρπυρα σύμφωνα με δήλωση του ιερομόναχου Μητροφάνη. Σήμερα σώζονται ελάχιστα ερείπιά του. Σημειώνεται ότι το ένα υπέρπυρο είχε 24 κεράτια (καράτια) χρυσού.

Εκκλησίες των νεότερων χρόνων

1. Ο Άγιος Νικόλαος είναι τριμάρτυρη κεντρική εκκλησία. Κατά το δεύτερο κλίτος της μαρτυρείται Άγιος Γεώργιος και κατά το τρίτο Άγιος Σπυρίδωνας. Θεμελιώθηκε στα ερείπια Οθωμανικού Τεμένους το έτος 1912. Εμπνευστής και πρωτεργάτης για τη θεμελίωση της εκκλησίας ήταν ο πρωτοπρεσβύτερος ιερέας Γιάννης Λαγουμιτζάκης από τον Φρε (1870-1950).

Ο Άγιος Νικόλαος Αρμένων

2. Η Παναγία (Κοίμηση της Θεοτόκου) βρίσκεται απέναντι από τον Άγιο Νικόλαο και δίπλα στις πηγές. Πριν την ανακαίνισή της υπήρχαν στοιχεία ψηφιδωτών όμοια με εκείνα του Αγίου Ιωάννου.

3. Η εκκλησία Ευαγγελίστρια χτισμένη μέσα στο χωριό με δαπάνη του Αρμενιανού Γιάννη Σπυριδάκη, μετανάστη στην Αμερική.

Συνεχίζεται

Οι πασχαλιάτικες γιορτές Ανάσταση 2022

Στο χωριό μας φέτος οι γιορτές σημαδεύτηκαν από την έλλειψη μόνιμου εφημέριου παρά την προσπάθεια και την καλή θέληση του εφημέριου της ενορίας Στύλου, παπά Βαγγέλη Μπασκόζου, που κάνει κάθε προσπάθεια να καλύψει το κενό και του χωριού μας.

Έτσι, φέτος, η Ανάσταση ξεκίνησε στις 9.00 το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου, ο Επιτάφιος στις 4.00 της Μεγάλης Παρασκευής με συνοπτική περιφορά, η Γιορτή του Αγίου Γεωργίου (γιορτάζει το ένα κλήτος του Ιερού Ναού του Αγίου Νικολάου) λειτουργήθηκε άλλη μέρα από τη γιορτή του.

Απευθύνουμε λοιπόν, εκ νέου το αίτημα στον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Κυδωνίας και Αποκορώνου να φροντίσει άμεσα

το διορισμό μόνιμου ιερέα στην ενορία των Αρμένων.

Πάσχα στους Αρμένους

Ημέρες κατάνυξης αλλά και χαράς ήταν για τους Αρμενιανούς και τους επισκέπτες του χωριού μας όπως κάθε χρόνο, έτσι και φέτος, το Πάσχα. Ανοιξιάτικες μυρωδιές, καμπάνες, κροτίδες, ψαλμωδιές, γνωστοί - φίλοι, όλοι χαρούμενοι, αναμνήσεις από το παρελθόν και από παιδικά μας χρόνια. Η Ανάσταση φέτος ξεκίνησε στις 9.00 το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου, λόγω υποχρεώσεων του παπά Βαγγέλη.

Η «Ε» εύχεται σε όλους Χριστός Ανέστη, Χρόνια Πολλά, και του Χρόνου!

Επιτάφιος

Οι προετοιμασίες του στολισμού του Επιταφίου άρχισαν νωρίς τη Μεγάλη Παρασκευή με λουλούδια, ορχιδέες, τριαντάφυλλα και λίλιουμ. Η περιφορά του Επιταφίου ξεκίνησε νωρίς το απόγευμα και περιορίστηκε φέτος μέχρι την Πλατεία του χωριού μας, χωρίς να περάσει από όλο το χωριό και το νεκροταφείο του Προφήτη Ηλία, όπως συνηθιζόταν άλλα χρόνια. Ο λόγος: οι υποχρεώσεις του Παπά Βαγγέλη σε άλλες ενορίες.

Τοποθέτηση αυτόματου εξωτερικού απινιδωτή στο χωριό Αρμένιοι Αποκορώνου

Στην μικρή πλατεία του πανέμορφου χωριού μας στους Αρμένους, ανάμεσα στον τοίχο του κρεοπωλείου του Κουτσούπη και στο γραφικό εκκλησάκι του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, απέναντι από το καφενείο του Μιχάλη και της Αργυρώς, υπάρχει πλέον ένα δικός μας ΑΥΤΟΜΑΤΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΑΠΙΝΙΔΩΤΗΣ. Η αγορά του καθώς και η ακριβή τοποθεσία του είναι γνωστή και στους ιατρούς του Κέντρου Υγείας του Βάμου, έτσι ώστε να τους βοηθήσει στην τόσο δύσκολη και πολύτιμη αποστολή τους.

Ο Ισπανός ποιητής Αντόνιο Ματσάδο έγραφε, πως τα ίχνη μας είναι το μονοπάτι και τίποτε άλλο. Δεν υπάρχει μονοπάτι, το μονοπάτι φτιάχνεται περπατώντας ("Caminate no hay camino"). Με τον απινιδωτή μαζί, ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ, φτιάξαμε ένα μονοπάτι ελπίδας και αφήσαμε ένα ίχνος ανθρωπιάς για τις επόμενες γενιές.

Προηγήθηκε μία προσπάθεια που ξεκίνησε πριν λίγα χρόνια έχοντας σαν όραμα να έχουμε όλοι στον Αποκόρωνα μία ελπίδα αντίδρασης απέναντι στην καρδιακή ανακοπή και την ευκαιρία της ζωής απέναντι στον θάνατο. Στην Γεωργιούπολη, στις Βρύσες, στην Κάινα, στον Αλίκαμπο, στον Στύλο και τώρα στους Αρμένους, όπως και στις Καλύβες από ανεξάρτητη προσπάθεια, υπάρχουν πια διαθέσιμοι αυτόματοι εξωτερικοί απινιδωτές έτοιμοι για χρήση στην μάχη κατά της καρδιακής ανακοπής.

Ο αυτόματος εξωτερικός απινιδωτής είναι μία μικρή συσκευή εξαιρετικά απλής χρήσης, μηδενικής επικινδυνότητας και εντελώς αυτοματοποιημένη, η μόνη ικανή να επαναφέρει έναν συνάνθρωπό μας στη

ΖΩΗ, όταν εκείνος έχει υποστεί καρδιακή ανακοπή, η οποία είναι μία κατάσταση δραματική, μία ανέκκλητη πορεία προς τον θάνατο

Ο κάθε ένας από εμάς μπορεί να εκπαιδευτεί στην χρήση του, καθώς επίσης και

στην τεχνική της καρδιοαναπνευστικής αναζωογόνησης ή αλλιώς ΚΑΡΠΑ, αφού ΔΕΝ χρειάζονται ιδιαίτερες γνώσεις, ή κάποιες εξειδικευμένες δεξιότητες, πάρα μόνο η εθελοντική ανάγκη της προσφοράς, η οποία για τον συνάνθρωπο είναι και προσφορά της ίδιας της ΖΩΗΣ. Για τον σκοπό αυτό δημιουργείται στο χωριό μας μία ομάδα βοήθειας, η οποία θα είναι πλήρως ενημερωμένη και με συνεχή επικαιροποίηση, για τον τρόπο δράσης σε περίπτωση καρδιακής ανακοπής, καθώς και για την χρήση του απινιδωτή, μέχρις ότου φτάσει στον χώρο εξειδικευμένη ιατρική βοήθεια.

Θερμά ευχαριστούμε τους κατοίκους και μη κατοίκους των Αρμένων για την ευγενική τους προσφορά και την άμεση ανταπόκριση για την αγορά του απινιδωτή καθώς και όλων όσων αμέσως αγκάλιασαν αυτήν την προσπάθεια.

Ευχαριστούμε επίσης θερμά τον κύριο **Κώστα Κουτσουπάκη** που μας παραχώρησε με ιδιαίτερη χαρά και ευχαρίστηση το σημείο στο οποίο τοποθετήθηκε ο απινιδωτής και την κυρία **Άντζελα Σταρόβα**, η οποία αφιλοκερδώς φιλοτέχνησε και τοποθέτησε την σήμανση στον συγκεκριμένο χώρο.

Όλοι ΜΑΖΙ μπορούμε να κάνουμε το αδύνατο δυνατό και τότε μία ημέρα, ένας συνάνθρωπός μας, χάρη στην ΔΙΚΗ Μας προσπάθεια, θα συνεχίζει να απολαμβάνει το ανεκτίμητο ΔΩΡΟ, που λέγεται ΖΩΗ.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΜΕΝΩΝ

Το στεφάνι της Πρωτομαγιάς

Και φέτος τα παιδιά από το χωριό μας και τα γύρω χωριά έφτιαξαν το μαγικό στεφάνι. Ο Πολιτιστικός Σύλλογος τα ευχαριστεί για το στεφάνι και για τα ποιήματα που έγραψαν!!!

*Από τον κήπο της καρδιάς
λουλούδια σαν μαζέψω,
ένα στεφάνι του Μαγιού
να κάμω να σου μπέψω!!!*

Λυδία Αβερκάκη

*Οφέτος την πρωτομαγιά
μας είπαν τα παιδάκια
στεφάνι πως θα φτιάξουμε
ούλα τα αρμενιανάκια!!!*

Βαγγέλης Κουλιζάκης

*Μαντινάδες από τσι Γαλανές
και από τσι Κούκλες κρινάκια
ωραίο στεφάνι φτιάχνουνε
όλα τ'Αρμενιανάκια*

Στέλιος και Σταυρίλια Μπουρναζάκη

Αυτοί που φεύγουν...

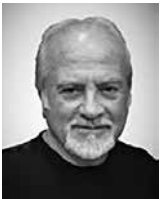
Πέθανε στο Ρέθυμνο στις 24 Μαρτίου 2022 η **Στασινή χήρα Νικολάου Τσακιράκη**, το γένος Πρέντζα, ετών 91, και ετάφη στο Νεκροταφείο του Προφήτη Ηλία στους Αρμένους.

Πέθανε την 1^η Μαΐου 2022 στα Χανιά, όπου και έγινε η κηδεία της στον Άγιο Παντελεήμονα, η **Μαρία Χίνου** το γένος Παντερμάκη, ετών 83. Η Μαρία ετάφη στις 2 Μαΐου στο Νεκροταφείο του Προφήτη Ηλία στους Αρμένους. Η Μαρία ήταν σύζυγος του Παντελή Χίνου, μητέρα της Μπέττυς και του Γιάννη και αδελφή του Μάρκο Παντερμάκη.

Πέθανε στο Μόντρεαλ του Καναδά ο **Κωνσταντίνος Ι. Χαλβαδάκης** ετών 74 και ετάφη στις 15 Μαΐου 2022 στο Νεκροταφείο του Προφήτη Ηλία στους Αρμένους. Ο Κωνσταντίνος ήταν σύζυγος της Ελένης το γένος Αδαμάκη και πατέρας του Ιωάννη και της Αναστασίας.

Πέθανε στις 16 Μαΐου 2022 και ετάφη στον Ιερό Ναό του Τιμίου Σταυρού στο Νίππος Αποκορώνου, η **Ευανθία χήρα Αλέξανδρου Χαλβαδάκη** το γένος Μανατάκη, ετών 90. Η Ευανθία ήταν μητέρα της Χρυσούλας (Σούλας) Χαλβαδάκη.

Πέθανε στις 4 Ιουνίου 2022 η **Δώρα Τσακιράκη**, ετών 91 και ετάφη στο νεκροταφείο του Προφήτη Ηλία στους Αρμένους.

Η «Ελευθερόπολις» εκφράζει τα θερμά της συλλυπητήρια σε όλους τους συγγενείς.

Μνήμη Μαρίας Χίνου “Από τη ζωή στο θάνατο, (ένα κλικ του χρόνου)”

Έφυγε από τη ζωή η Μαρία Χίνου, το γένος Παντερμάκη. Εξήντα (60) χρόνια εκτίζαμε τη ζωή μας. Κάναμε δύο (2) παιδιά που μας έκαναν πέντε εγγόνια. Από Πελοπόννησο ο ένας, από τον Αποκόρωνο η ΜΑΡΙΑ. Έξι (6) χρόνια μεγαλύτερος. Ογδόντα τρία (83) χρόνια η Μαρία, ογδόντα εννέα (89) χρόνια ο Παντελής, υπερήλικοι και οι δύο. Και οι δύο προσπαθούσαμε να γινόμαστε ΑΝΘΡΩΠΟΙ, ανθρωπιστές για τον εαυτό μας και για τον περίγυρό μας. Τον χρόνο μας τον σπαταλούσαμε με το ποιος πρέπει να φύγει απ' τη ζωή πρώτος. Συμφωνήσαμε στην απλή λογική, ο μεγαλύτερος. Όμως έγινε το ακατανόητο, σε τριάντα (30) δευτερόλεπτα, πρόσφατα, βραδινή ώρα, έφυγε απ' τη ζωή η ΜΑΡΙΑ. Η συμπόρευση στην πορεία της ζωής μας ήταν να δίνει, όχι να παίρνει, αυτό φαίνεται έκανε στον τρέχοντα χρόνο, έδωσε την ίδια τη ζωή της και παράτεινε την δική μου.

Η ζωή του καθενός μας στην αιωνιό-

τητα είναι μία κουκίδα. Ο χωρισμός του σώματος από την ψυχή που το συντηρούσε ήταν, είναι μία κουκίδα στην κουκίδα.

Υστερόγραφο: γνωρίζω τι ήθελες και δεν πρόλαβες να τα κάνεις. Δεσμεύομαι να προσπαθήσω, να τα κάνω εγώ.

Ευχαριστώ/ούμε γνωστούς και φίλους που συμπόνεσαν μαζί μας. 60 χρόνια μαζί εμπνεόμαστε, μαζί εκτίζαμε τον οικογενειακό μας βιοπορισμό. Με ταχύτητα φωτός μας αποχαιρέτησες. Εφροντίσαμε την τοποθέτηση του σώματος σου. Αφήσαμε ελεύθερη την ψυχή σου στην απεραιτησύνη. Η θύμησή μου, η θύμησή μας θα έχει διάρκεια όσο και η ζωή μας.

Καλό σου ταξίδι.

Από όλη την στεγαζόμενη οικογένεια Χίνου και στεγαζόμενη οικογένεια του γένους σου Παντερμάκη.

Τέλος Μαΐου 2022,
Παντελής Χίνος

25η Μαρτίου Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου & η Εθνική Επέτειος

Με ξεχωριστή ευλάβεια τελέστηκε και φέτος, στις 24 Μαρτίου, ο εσπερινός και ανήμερα ο εορτασμός της Παναγίας. Αρκετοί συγχωριανοί τίμησαν και φέτος τη χάρη Της με την παρουσία τους και τις σχετικές αρτοκλασίες.

Να πούμε εδώ δυο λόγια στους περισσότερους γνωστά γι' αυτήν την εκκλησία μας που είναι από τις παλαιότερες του χωριού μας, όχι βέβαια με τη σημερινή μορφή της, αλλά με την προγενέστερη.

Ως γνωστό στη θέση της σημερινής εκκλησίας, η παλαιότερη χρησιμοποιήθηκε από τους Τούρκους ως στάβλος, όπου και κάποια στιγμή κατέρρευσε. Πίσω από το σημερινό Ιερό της εκκλησίας υπάρχει ως διατηρητέο το Ιερό της παλιάς. Η σημερινή μορφή της ανοικοδομήθηκε το 1953 όπως αναγράφεται στην εξωτερική πόρτα εισόδου. Η ανοικοδόμηση του ναού έγινε από το μακαρίτη Γιάννη Σπυριδάκη, μετανάστη από την

Αμερική, (πιθανόν βοηθούμενος και από άλλους συγχωριανούς μετανάστες), ο τάφος του υπάρχει δίπλα στο Ιερό της εκκλησίας.

Στη συνέχεια αναφέρουμε ως και ημέρα της Εθνικής επετείου, τα τελευταία χρόνια έχει καθιερωθεί να γίνεται από τον Ιερέα μια επιμνημόσυνη δέηση στα μνημεία του χωριού στο χώρο δίπλα στην Παναγία,

στις πηγές, για τους πεσόντες συγχωριανούς, στους κατά καιρούς εθνοκαπελευθερωτικούς αγώνες της πατρίδας μας.

Νάμαστε καλά και του χρόνου, ευχόμενοι όπως ο Επίσκοπός μας κ.κ. Δαμασκηνός φροντίσει στην πλήρωση της κενής θέσης του Ιερέως που τα τελευταία χρόνια παραμένει κενή στο χωριό μας.

Γιάννης Τερεζάκης
Μάρτης 2022

Σημαντική απόφαση το 2004 του Δημοτικού Συμβουλίου για τον Ιστορικό Πλάτανο του χωριού μας

Την απόκτηση του περιβάλλοντος χώρου της πηγής του Πλατάνου, με αγορά ή με απαλλοτρίωση και αξιοποίηση του στη συνέχεια αποφάσισε το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Αρμένων. Παραθέτομε την απόφαση όπως δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα του Δήμου «Τα εν Δήμω» στη στήλη με τις αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου που επιμελείται ο Πρόεδρος του Πέτρος Νικητάκης.

02-06-2004 Αριθμός απόφασης 50
ΘΕΜΑ: Απόκτηση ακινήτου στο Δ.Δ. Αρμένων.

Ο Πρόεδρος εισηγούμενος το θέμα αυτό της ημερήσιας διάταξης λέει ότι:

Όπως γνωρίζεται το Δ.Δ. Καλυβών, το Δ.Δ. Αρμένων, του δήμου μας και ο δήμος Βάμου υδρεύονται από την πηγή που βρίσκεται στην θέση πλάτανος του Δ.Δ. Αρμένων, η οποία περιβάλλεται από την Ιδιοκτησία Παπαμαρκάκη Ιωάννη εκτάσεως περίπου 700 τ.μ. Σε αυτήν την ιδιοκτησία λειτουργεί ταβέρνα κυριολεκτικά πάνω στην πηγή, όλος ο χώρος πρόσβασης προς την πηγή έχει πλακοστρωθεί με αποτελέσματα όμβρια ύδατα να αλλά και τα νερά που πλένουν το πλακόστρωτο δρομάκι να πέφτουν μέσα στην πηγή. Ακόμη δεν γνωρίζουμε αν απόβλητα της κουζίνας διοχετεύονται στην πηγή ή αν υπάρχει διαρροή βοθρολημμάτων προς αυτήν. Μια προσπάθεια που έγινε από τον Δήμαρχο πριν από ένα χρόνο να ελεγχθεί

η πηγή και η ποιότητα του νερού της από το Τμήμα Υγιεινής της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Χανίων απέβη άκαρπος. Όπως άκαρπος απέβη και η πρόσκληση του δημάρχου προς την πολεοδομία να ελέγξει την νομιμότητα των κτισμάτων γύρω από την πηγή. Ο δήμος δεν έχει ουσιαστικά πρόσβαση στην παραπάνω πηγή για να την συντηρήσει όπως έχει υποχρέωση, αλλά και κανένας συνδημότης μας ή επισκέπτης, εκτός από τους πελάτες της Ταβέρνας αφού δύο φορές έχει επιχειρηθεί να κλείσει με καγκελόπορτα το δρομάκι που οδηγεί σ' αυτήν. Η πρόσβαση προς την πηγή ήταν ανέκαθεν ελεύθερη στους πολίτες και χρησιμοποιείτο από τα καφενεία του χωριού σαν ψυγείο για τα αναψυκτικά και τα φρούτα. Σ' αυτόν τον χώρο υπήρχε και ο ιστορικός πλάτανος στην σκιά του οποίου ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπέγραψε την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Όμως αυτό το Ιστορικό μνημείο καταστράφηκε μετά την λειτουργία της ταβέρνας από κατά συρροή εμπρησμούς ανάπαυσης. Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι υπάρχει μέγιστο πρόβλημα: Ασφάλειας της πηγής.

Υγείας πέντε χιλιάδων και πλέον κατοίκων που υδρεύονται από αυτήν όλων των επισκεπτών του δήμου μας (1500) τουριστικές κλίνες) και του δήμου Βάμου. Συντήρησης και διαφύλαξης της καθαρότητας του νερού από τον Δήμο Αρμένων. Ελεύθερης πρόσβασης των πολιτών στην πηγή.

Για τους παραπάνω λόγους προτείνω το παραπάνω ακίνητο να αποκτηθεί από τον Δήμο κατ' αρχή να έρθομε σε επαφή με τον ιδιοκτήτη για να αγοραστεί το ακίνητο, σε περίπτωση που ο ιδιοκτήτης δεν θέλει να το πουλήσει ο Δήμος να προχωρήσει άμεσα στην απαλλοτρίωση του ακινήτου.

Μετά την απόκτηση του παραπάνω ακινήτου ο δήμος να προχωρήσει στην άμεση κατεδάφιση όλων των κτισμάτων που υπάρχουν στον χώρο. Να γίνουν όλες οι απαραίτητες παρεμβάσεις για την προστασία της πηγής. Να κατασκευάσει ένα πιστό αντίγραφο του μικρού καφενείου που υπήρχε στον χώρο όταν ο Βενιζέλος υπέγραψε την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Να τοποθετηθεί αναμνηστική πινακίδα στην θέση που υπήρχε ο πλάτανος στην οποία θα αναφέρεται επιγραμματικά η ιστορία του χώρου. Όλος ο χώρος να ενοποιηθεί με το περιβάλλον της Παναγίας, να διαμορφωθεί σαν χώρος ανάπαυσης και αναψυχής και να αποδοθεί στους κατοίκους του Δήμου μας στους οποίους και ανήκει.

Το δημοτικό συμβούλιο αφού άκουσε την εισήγηση του Προέδρου έχοντας υπόψη τις διατάξεις του ΔΚΚ και μετά από διαλογική συζήτηση. Αποφασίζει (κατά πλειοψηφία).

Συμφωνεί με την εισήγηση του Προέδρου του Δημοτικού Συμβουλίου για την απόκτηση του ανωτέρω αναφερόμενου ακινήτου στο Δ.Δ. Αρμένων.

Το βιβλίο του Γ. Καπριδάκη «Ένα γομάρι θύμψες» σε σχολεία και φορείς

Σε όλα τα σχολεία, πολιτιστικούς συλλόγους και βιβλιοθήκες της Κρήτης αναμένεται να ταξιδέψει το βιβλίο «Ένα γομάρι θύμψες! Χρονογραφώντας γενικώς εύθυμα και σοβαρά» του Γιώργου Καπριδάκη, μετά την πρωτοβουλία της Περιφέρειας Κρήτης - Περιφερειακή Ενότητα Χανίων να προχωρήσει σε ανατύπωση του βιβλίου. Το πρωί της Τρίτης, εκπρόσωποι φορέων και της τοπικής αυτοδιοίκησης βρέθηκαν στο Πνευματικό Κέντρο Χανίων για να παραλάβουν αντίτυπα από το βιβλίο. «Για την Π.Ε. Χανίων αντιστοιχούν περίπου 2.500 αντίτυπα και θα διανεμηθούν δωρεάν σε σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, σε Δήμους του Νομού Χανίων, σε πολιτιστικούς συλλόγους και βιβλιοθήκες», επεσήμανε ο θεματικός αντιπεριφερειάρχης Επιχειρηματικότητας, Εμπορίου, Καινοτομίας και Κοινωνικής Οικονομίας **Αντώνης Παπαδεράκης** ενώ εξήρε την ηθογραφική και λαογραφική αξία του βιβλίου καθώς σε αυτό αποτυπώνονται οι συνθήκες ζωής στην κρητική ύπαιθρο μιας άλλης εποχής καθώς και η ντοπιολαλιά της δυτικής Κρήτης.

«Αυτό έχει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους εκπαιδευτικούς και ιδίως τους φιλόλογους, ούτως ώστε οι νέοι άνθρωποι να δουν πως ήταν η ζωή χτες και προχθές αλλά και να προσεγγίσουν το γλωσσικό ιδίωμα και τα πολιτισμικά στοιχεία του τόπου μας. Με αυτή την έννοια πήραμε αυτή την πρωτοβουλία ως Περιφέρεια Κρήτης», είπε ο κ. Παπαδεράκης, ενώ **ευχαρίστησε για τη συνεργασία τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, τους Δήμους και τους πολιτιστικούς συλλόγους.**

Ο συγγραφέας **Γιώργος Καπριδάκης** σημείωσε ότι ο ίδιος έχει αποσπάσει τα καλύτερα σχόλια από όσους το έχουν διαβάσει, ενώ ο ίδιος αποποιήθηκε την ιδιότητα του συγγραφέα διευκρινίζοντας ότι ουσιαστικά πρόκειται για «κείμενα που πρωτοδημοσιεύτηκαν στον Τύπο» και τα οποία συγκεντρώθηκαν σε βιβλίο μετά από παρότρυνση αναγνώστων. «Σίγουρα

αξίζει τον κόπο να το πάρει κανείς να το διαβάσει και να το ξαναδιαβάσει», ανέφερε ενώ **ευχαρίστησε την Περιφέρεια Κρήτης που πήρε την πρωτοβουλία να αναδειχθεί το βιβλίο.**

Η διευθύντρια Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης **Πόπη Κασσωτάκη - Ψαρουδάκη** μίλησε για ένα «εξαιρετικό πόνημα» καθώς «στα χέρια ενός έμπειρου και καταρτισμένου δασκάλου μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένα υλικό που μπορεί να συμβάλλει στη συγκρότηση της πολιτισμικής ταυτότητας των παιδιών». «Έχει μεγάλη σημασία ότι πρόκειται για ένα πρωτογενές υλικό καθώς αφορά προσωπικά βιώματα του συγγραφέα», τόνισε η κα Κασσωτάκη - Ψαρουδάκη και πρόσθεσε ότι το βιβλίο μπορεί να συμβάλει και στην καλλιέργεια των παιδιών στο πεδίο της γλώσσας και της τοπικής ιστορίας.

Ο διευθυντής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης **Μανώλης Τζανάκης** δήλωσε ότι η τοπική ιστορία, η λαογραφία και η ηθογραφία που αποτελούν στοιχεία του βιβλίου συνιστούν σημαντικά εφόδια για την ανάδειξη της κρητικής διαλέκτου αλλά και τη διάδοση της τοπικής ιστορίας στους νεότερους.

Από τα **X.N.**

Το Lillium Events στις Καλύβες

Με εφόδιό μας την πείρα 20 ετών και πληθώρα ευχαριστημένων πελατών στο νέο ανακαινισμένο κατάστημα μας στις Καλύβες Αποκορώνου θα βρείτε πρωτότυπες ιδέες και πολλά πρωτότυπα σχέδια για το γάμο σας, το πρώτο βήμα για μία νέα ζωή ευτυχισμένη και γεμάτη χαρές.

Προτείνουμε πρωτότυπα σκηνικά σε ρομαντική διάθεση, ξεχωριστά αντικείμενα στολισμού, συνθέσεις με φρέσκα λουλούδια,

στέφανα γάμου, σετ κουμπάρου, κ.α με άριστη αισθητική, καθώς και πλήρη βαπτιστικά πακέτα για αγοράκια και κοριτσάκια, προκειμένου να σταθούμε αντάξιοι των προσδοκιών σας και να ικανοποιήσουμε την απαίτηση του πελάτη για τέλειο αποτέλεσμα. Υπεύθυνη Καταστήματος **Μαρία Πριπάκη**, τηλ. 6975980010.

ΔΩΡΕΕΣ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΜΑΣ

Το περασμένο τρίμηνο λάβαμε από τους αγαπητούς αναγνώστες τα παρακάτω ποσά ως οικονομική ενίσχυση της εφημερίδας μας. Τους ευχαριστούμε όλους θερμά.

Μαμαλουκάκη Φρεσκάκη		
Χρυσούλα	Αθήνα	100 €
Παπαδάκη Γιώργο		
του Χαλαλάμπους	Καλύβες	40 €
Ανώνυμη στη μνήμη		
Στασινής Τσακίρακη	Αθήνα	50 €
Πιπεράκη Σιώρη Μαίρη	Αθήνα	20 €
Δεωνά Αβέρκιο	Αθήνα	20 €
Τσιτσιρίδη Μανώλη		
του Στρατή	Χανιά	40 €
Κοκογιαννάκη Μανώλη	Χανιά	50 €
Ορφανάκη Μιχάλη	Αρμένιοι	20 €
Κουρομιχάκη Αντώνη	Χανιά	20 €
Καλλιβρετάκη Μαρία	Αρμένιοι	20 €
Γαβριηλίδη Χριστόφορο		
Ιωάννη	Αθήνα	50 €
Τερεζάκη Άντζελα	Αθήνα	100 €
Κουρομιχάκη Βασίλη	Αθήνα	30 €
Κουτσουπάκη Θεόδωρο		
του Στεφάνου	Αθήνα	700 €

Οι οικονομικές προσφορές μπορούν να κατατίθενται στο λογαριασμό GR9001101560000015676103433 της Εθνικής Τράπεζας δηλώνοντας στην τράπεζα το όνομά σας, ή να αποστέλλονται με ταχυδρομική επιταγή στη διεύθυνση: Τσακίρακης Γιάννης, Σουλίου 124, 173 42 Αγ. Δημήτριος και στη συνέχεια να ενημερώνετε την εφημερίδα στο τηλέφωνο 210-9916613, για να σας σταλεί η σχετική απόδειξη.

Νέα παιδική χαρά στους Αρμένους

Για τα μικρά Αρμενιανάκια φτιάχτηκε, δίπλα στο χώρο του Δημοτικού Σχολείου (Παιδικός Σταθμός), νέα παιδική χαρά!

Πολύχρωμη, ασφαλής και λειτουργική, περιμένει τους μικρούς μας φίλους...

Αν όμως χαιρόμαστε με την κατασκευή και την φροντίδα για την παιδική χαρά, δεν μπορούμε να μη σημειώσουμε ότι δεν έχει ληφθεί καμία μέριμνα καθαρισμού και γενικότερα φροντίδας του χώρου, έξω από τον χώρο της παιδικής χαράς, χώρο τον οποίο διασχίζουν τα παιδάκια και οι γονείς, γιαγιάδες και παπούδες, για να έχουν πρόσβαση στην παιδική χαρά.

Δεν είχαμε προλάβει την εκτύπωση της εφημερίδας όταν δημοσιεύθηκε στα ηλεκτρονικά μέσα η παρακάτω καταγγελία μητέρας που αναφέρει:

Καλησπέρα!

Σας στέλνω μήνυμα μπας και φιλοτιμηθεί κάποιος και πράξει τα δέοντα. Θέμα παιδική χαρά στους Αρμένους Μπάζα στην είσοδο παρατημένα και ένα σκουριασμένο πλέγμα στο πλάι για να σκονταφτούν τα παιδιά μιας και δε φαίνεται. Η κόρη μου 7 ετών σκόνταψε στις πέτρες που έχουν αφήσει μπροστά στην είσοδο και το αποτέλεσμα 4 ράμματα στο φρύδι. Και πάλι καλά πρέπει να πω φαντάζομαι αφού

δεν ήταν κάτι σοβαρότερο. Βέβαια μόλις έμαθα ότι η παιδική χαρά δεν έχει παραδοθεί ακόμα (κάνεις γονέας δεν έχει αντιληφθεί κάτι τέτοιο) αφού σήμανση δεν υπάρχει ΠΟΥΘΕΝΑ.

Ας γίνει κάτι πριν έχουμε σοβαρότερο περιστατικό.

Ευχαριστώ πολύ.

Δεκατρείς γαλάζιες σημαίες στον Αποκόρωνα

Ανακοινώθηκαν από την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης (ΕΕΠΦ), Εθνικό Χειριστή του Διεθνούς Προγράμματος «Γαλάζια Σημαία» στη χώρα μας, οι βραβεύσεις ακτών, μαρίνων και τουριστικών σκαφών. Υπενθυμίζεται ότι η Γαλάζια Σημαία απονέμεται στις ακτές που πληρούν μια σειρά από 33 προϋποθέσεις.

Στον Δήμο Αποκορώνου βραβεύτηκαν φέτος δεκατρείς (13) παραλίες (δυο [2] περισσότερες από την προηγούμενη χρονιά) και συγκεκριμένα:

Αλμυρίδα
Γεωργιούπολη/Corissia Hotels
Γεωργιούπολη/Corissia Princess
Καβρός/Anemos
Καβρός/Eliros Mare
Καβρός/Georgiopolis Resort
Καβρός/La Mer Resort
Καβρός/Mythos Palace
Καλύβες Ξυδά
Καλύβες Κυανή Ακτή

Καλύβες Μαϊστράλι
Περαστικός/Mare Monte
Περαστικός/Pilot Beach

Νέος επιχειρηματίας

Νέα επιχειρηματική δραστηριότητα, έχει ο συγχωριανός μας **Βαγγέλης Ορφανάκης**, λειτουργώντας ένα κατάστημα, στην οδό Σφακίων 10-12 (εντός Στοάς), στα Χανιά, με αναλώσιμα εκτυπωτών και είδη γραφείου. Η αγορά μπορεί να γίνει με φυσική παρουσία στο κατάστημα, είτε από την ιστοσελίδα www.e-amog.gr, και οι αποστολές γίνονται πανελλαδικά. Τηλ. επικ. 2821074303

αναλώσιμα
εκτυπωτών
γραφική ύλη
χαρτικά
θερμικά ρολά

e-amog.gr

Σφακίων 10-12 (εντός στοάς), Χανιά
Τηλ. 28210 74303
info@e-amog.gr | www.e-amog.gr